

ఆంధ్ర సాహిత్య పరిషత్తు

ప్రతిష్ఠాపకులు :

ఆంధ్రభోజి, మహారాజు,

(శ్రీ) (శ్రీ) (శ్రీ) రావు వేంకట కుమార మహీపతి సూర్యారావు
బహద్దరువారు, సి. బి. ఇ. డి. లిట్.,
పితాపురము మహారాజావారు.

(శ్రీ) (శ్రీ) (శ్రీ) వేంకటగిరి మహారాజావారు.

(శ్రీ) (శ్రీ) (శ్రీ) బాబ్బిలి మహారాజావారు.

వ్యవస్థాపకులు :

(శ్రీ) జయంతి రామయ్యగారు

ఉద్ధారకులు :

(శ్రీ) రాజా వేంకటాద్రి అప్పారావు బహద్దరువారు,
జమీందారు, ఉయ్యూరు.

సంపాదకీయము

పాఠకమహాశయులారా !

మా పత్రికా స్వీకర్తలలో పలువురు చందాల బంపనందువలనను, పుస్తక ముద్రాణార్థము పలయుకాగితము లింతదనుక లభింపకుండుట చేతను, సంపాదకుడనగు నేను రోగగ్రస్తుడనై మా గ్రామమున కేగుట చేతను, పత్రికాప్రచురణము నాంధ్రసాహిత్యపరిషత్తు గావింప నాలస్య మొనరించినందులకు క్షంతవ్యము.

ఇట్లు,

సంపాదకుడు,

ॐ

ఆంధ్రసాహిత్య పరిషత్పత్రిక

సౌమ్య

వసంత, గ్రీష్మ, వర్షర్తు
పత్రికలు

సంపుటము 58.

సామ్య
1969
సంపాదకుడు

సంచికలు 1, 2, 3.

కవికంతీరవ, కవిమూర్ధన్య, ప్రౌఢకవిచంద్ర, విద్వత్కవివర,
బ్రాహ్మీభూషణ కాకరపర్తి కృష్ణశాస్త్రి

సంవత్సరమునకు చందా
రూ. 3/-

విడి ప్రతి
0-60 పైసలు.

విషయ సూచిక

1, 2, 3 సంచికలు.

(సౌమ్య వనంత, గ్రీష్మ, వర్షర్తువులు)

1.	ఉగాది (సౌమ్య)	1
2.	దయచేయండి	3
3.	సౌమ్య సంవత్సరాది	4
4.	రష్యను మహాకావ్య యుగము	5
5.	(శ్రీ) యాదగిరి లక్ష్మీనృసింహస్తోత్ర) నక్షత్రమాలికా	10
6.	తుక్కాపంచకము	16
7.	శంకరపూజనాదసం సుతిః	17
8.	అన్నవరసత్యనారాయణ స్తుతిః	23
9.	నంతుసాల నృసింహకవి	29
10.	పాపరాజకవి ప్రశంస	56
11.	గ్రంథస్వీకారము; సమీక్ష	58
12.	మహామాని గాంధి	59
13.	పంచతంత్రము - దాని పుట్టుక	60
14.	ప్రణయ సుందరి	68
15.	ఝంఝ	69
16.	ఐరావత చరిత్రము	71
17.	సాస్త్రావిక పద్యములు	77

హరిహర దేవాయ నమః

ఉ గా ది (సౌమ్య)

స్త్రీ కాకరపర్తి కృష్ణశాస్త్రి

5. తెలతెలవార మేల్కొని ను

తించి పరాత్పరుఁ గాల్వకృత్యముల్
సలిపి సశీతలోదకము

స్నాన మొనర్చి నవీనతింత్రిణీ
ఫలమును వేపపూ వసటి

పండ్లు గుడంబును మావిపిందియల్
గలిపినపచ్చడిన్ మెసవఁ

గా నగుఁగాదె యుగాది నెల్లరున్.

0

6. అంగదమీఱ నూరఁగల

యందఱుపెద్దలు రాముకోవెలం
దుం గణనాఘఁ గొల్చి కడుఁ

దోరపుభక్తిఁ బురోహితేండు పం
చాంగముఁ దా బతింప విని

యాతని నించుక సత్కరించి భా
విం గలస్వీయలభి విని

పింప సుఖింతురు కొంద అందునన్.

9

7. విని యాదాయంబును వ్యయ

మును స్వీయము రాజపూజ్యమును నవమానం
బును దనకందాయఫల

మ్మును సంతసమో విచారమో జనత గనున్.

3

సీ. రాజై నబుఘండు నీరసపురోహితరాష్ట్ర
 గజశుభసస్యజంగమవిభుండు
 గ్రామపాలకుఁ డశ్వరత్న దేశోద్యోగ
 పతి యమాత్యుం డగుభానుమూర్తి
 నరమృగ మేఘసేనాపశుకాంతార్ఘ్ణ
 నిచయాధిపతి యా శనిగ్రహంబు
 ధాన్యాధిపతి భూజతతిపతి చందుండు
 గ్రామనాయకపరీక్షకుఁడు కుజుండు

తే. గీ. గణకు డహిపతి దేవతాగణగురుండు
 రసపతియు వస్త్రపతియు నయ్యసురగురుండు
 సౌమ్యసంవత్సరం బిది సౌమ్యదాయి
 గాన దీనికి నాదుస్వాగతము నేడు. ౪

ఆ. వె. ప్రబలదుఃఖ మిడెఁ బరాభవవత్సరం
 బాష్టవంగ చిక్కు లందఁజేసె
 కీలకయును మాకుఁ గీడును గీలించె
 సార్థకాఖ్య! సౌమ్య! స్వాగతమ్ము. ౫

తే. గీ. తండ్రికొడుకులు సౌమ్యవత్సరమునందు
 చంద్రబుధులును రవిశనైశ్చరులు; వారు
 ధాన్యరాజ్యాధిపతు లయి తనరినారు
 సచివసేనాధిపతులై యెసంగినారు. ౬

చ. మలయసమీరపోతములు
 మందగతిన్ మలయంగ గండుకో
 యిలగమి మావిలేజగురు
 లించుక మొక్కుచుఁ బంచమస్వనం

బుల వెలిజిమ్మగా, మధుర

ముల్ ఫలరాజము లామ్ముల్ విరా

జలగ వసంతకాలము వ

సించు నుగాది కసంతరంబునన్.

2

తే. గీ. అవని పూర్ణజలోపేత మై సమస్త

సస్యఫలనిస్తులం బగు; జనులలోన

బ్రబలమైత్రీ ఘటిల్లుఁ బరస్పరమ్ము

సౌమ్యవత్సరమున దేశసౌమ్య మొదవు.

5

ద య సే య ం డి

(శ్రీమతి అయ్యగారి సుందరమ్మ)

తే. గీ. గాసిపెట్టుచు జనులను గసిమసంగి

తుది సుధాకరుఁ జేరితి వదె సుకృతము .

పొందగారానియమృతత్వ మందినావు

కీలకా ! యిది కలిధర్మకీలకమ్ము.

తే. గీ. కువలయానందకరుడవై కూర్మిఁ బ్రజల

కూడినూడుచు వారి కేకొఱత నీక

ఏలుమా ! సౌమ్య ! నీ కెందు నితరు లెనరు

సాటిరా రని ధాత్రిని చాటి చెప్ప.

సామ్య సంవత్సరాది

విద్వాన్ గున్నేపల్లి అక్షయలింగకవి

స్వాగత మ్మిదె ! నూత్నవత్సరమ ! నీకు
 స్వాగతము నీకు విమలవ్రాణాంతభావ !
 స్వాగతము నీకు సమితానురాగరూప !
 స్వాగతము నీకు సామ్యసంవత్సరమ్మ !

1

చ. తెలతెలవార లేచి యిలు దీరిచి మజ్జన మాచరించి, ని
 ర్మలమతులై, యుగాది ననురక్తి జనింప, నవీనతింత్రిణీ
 ఫలరసమున్, గుడ, మృనఱిపండ్లును, నింబనుమమ్ము మావిపిం
 దెలు గలవచ్చడిన్ మెసవి, తృప్తివహింతురు ప్రాజ్ఞ, లిమ్మహిన్. 2

ఉ. కీలకనామవత్సరము క్లిప్తసమస్యలు లేపి, ఘోరకృ
 త్యాలకు దారిచూపి, ప్రజ నాఱడిపెట్టి కళంకి యయ్యె, నీ
 పాలన; మిట్టిదుస్స్థితులపా లొనరింపక, శాంతిమై నినున్
 మేలన సామ్యవత్సరమ ! మేలొనఁగూర్చి ప్రసిద్ధి నందుమా ! 3

సీ. విలు వై నకొత్తపల్వలు దాల్చి హితులతో
 సరససల్లాపముల్ సలుపువారు
 భావికాలశుభాశుభమ్ముల గమనింప
 పంచాంగమును విలోకించువారు
 అనుగుణం బైనకూష్మాండాదిదానముల్
 చేసి మనశ్శాంతిఁ జెందువారు
 కవిసమావేశముల్ కావించి తమతమ
 భాషాభిరుచి వ్యక్తపఱుచువారు

సతినుతాదిక బాంధవితతిఁ గూడి

యిష్టమృష్టాన్నకలన సంతృప్తి నొందు

వారు నై, రెల్లరును నేత్రవర్ష మగుచు

సామ్యసంవత్సరాది సాక్షాత్కరింప.

4

శా. కామ్యార్థముల దీర్ప నెల్ల ప్రజకుం గల్పాగమం బంచునిన్
సమ్యజ్ఞాననిధుల్ బుధుల్ సముచితోత్సాహముతోఁ జూడనీ.

సామ్యోదాత్తగుణానువర్తన మిలన్ సార్థక్యముం జెందఁగా

సామ్యబద్ధమ్మ! శుభప్రదాయి వయి శశ్వత్కీర్తి వర్తిల్లుమా ! 5

రవ్యను మహాకావ్య యుగము

డాక్టర్ బొడ్డబాటి కుటుంబరాయశర్మ,

ఫ్రెంచి మహాకావ్య యుగమునకు ముందు దారితీసినవారు యువరాజు 'యాంటియోక్ క్యాంటిమిర్' (క్రీ.శ. 1708-'44), 'వసిలి ప్రెడియ కొవెస్కి' (క్రీ. శ. 1703-'69) పండితులు. 'క్యాంటిమిర్ ఫ్రెంచిలో రచించిన హేళనాత్మక రచనలు రవ్యను సారస్వతములో ప్రయత్నపూర్వకమై కళాత్మకమైన వాస్తవికత్వము ప్రవేశించుటకు నిదర్శనములై యున్నవి. 'ప్రెడియ కొవెస్కి' కి లఘుకావ్యకర్తగా గలకీర్తి, రవ్యను ఛందః సంస్కర్తగాగల యశోలాభములను మసక బరువలేదు. 'మిక్ హైల్ లామనోసావ్' పండితుఁడు (క్రీ. శ. 1711-'69) ఆధునిక రవ్యను సాహిత్య ప్రత్యక్ష నిర్మాత. అతఁడు సర్వతోముఖప్రతిభా శాలి; పాండిత్యవిషయములో గాంధిక వాగను శాసనుఁడు

గను నూతన ఛందోద్రష్టగను అనన్యసామాన్యఁడు. ఈతనికి సమకాలీనులలో (కీ. శ. 1717-'74) 'అలెగ్జాండర్ సుమరొకావ్' అను యాయి. ఇతఁడు రష్యనునాటకముల భండారమునే నిర్మించె ననవచ్చును; ప్రథమ సాహిత్యక విమర్శకుఁడు; ఆశతాబ్దిలో ప్రజ్ఞానిధియైన గేయకారుఁడు. 'లామనోసావ్' నిర్మించిన ఉదాత్తసాహిత్య ప్రక్రియలు విషాదాంత నాటకమును వీరపురుషేతిహాసమును శోక గంభీర గేయకావ్యమునుగూడ ఉన్నతస్థాయికిఁ గొనిపోయినవి. 'సుమరొకావ్' 'రష్యన్ రెస్నెన్' బిరుదమునకు యోగ్యుడై నట్లు నటించినను పైని మొదటి రెండు ప్రక్రియలలోను శాశ్వతమైనరచన లేవియు సాగలేదు. 'మైకేల్ ఫెర్స్కావ్' (కీ. శ. 1733-1807) రచించిన 'రోష్యుడ' అను వీరపురుషేతిహాసము (1775) ఆతనిలోక పురుషాంత రమువఱకు 'రష్యను హోమరు' అనెడిబిరుదు సంపాదించిపెట్టెను. ఆ దినములలో శోకగంభీర గేయకావ్య మెక్కువ శక్తిసామగ్ధ్యములతో ప్రవర్ణిల్లఁజొచ్చినది. 'లామనోసావ్' గేయములు రష్యనుభాషలో పవిత్ర మహానీయతయందును వయ్యాగాంభీర్యమునందును నద్వితీయములని నేటికి నెన్నికఁగనుచున్నవి. 'గవిలొడెర్లవిన్' (కీ. శ. 1743-1816) తన గేయవాఙ్మయ సంధాన సామర్థ్యముచే 'లామనోసావ్' నకు తుల్యుఁ డనిపించుకొనెనేగాని, యధార్థ మూహింపఁగ నతనికిఁగల ప్రతిభయు నిర్దుష్టమైన మనస్పృష్టిదర్శన వైభవమును 'లామనోసావ్' కంటె నుత్తమ శ్రేణికళాకారులకుఁజెందినవి. ప్రాయికముగఁ బరుషమై యపరిష్కృతమై యీతని కవిత్వము సాంద్రజీవిత. స్పందనముచే వశముతప్పియుండును; సాంప్రదాయకత అనాగరకుల సాంప్రదాయకతయై యుండును.

ఉదాత్తములుగాని భాణకాద్యేతర సాహిత్యప్రక్రియల విషయములో సాంప్రదాయకత యొకగుణమై ప్రధానలక్షణముగా వర్ణిల్లినది. 'వెసిలిమెకొవ్' (కీ. శ. 1728-'78) రచించిన సంప్రదాయసిద్ధ

రవ్యను మహాకావ్య యుగము

పరిహాసకావ్యములును, 'ఇవాన్ ఖెమిట్టర్' (1744-'84) చెప్పిన కట్టకథలును 'ఎలెజ్బ్యాండర్ ఎబిల్ సిమోవ్' (1742-1823), 'యాకొవ్ క్యాజ్ హిన్' 1742-'93), 'వసిలికాషిస్టు' (1757-1823) మున్నగు రచయితలుకూర్చిన నవ్వుగొల్పు సంఘీతనాటకములును భాణకములునుగూడ నాగరకతారహితములు అపరిష్కృతములైనను ఆ ప్రక్రియలు జవమును జీవమునుగల వాస్తవికతనుమాత్రము ప్రదర్శించును.

వీనియందలి యీగుణము, 'లాఫాన్టీస్' రచించిన 'మనస్సు' అనుతత్వశాస్త్రగ్రంథమునకు 'ఇస్పాలిట్ బేగ్గనోవిచ్' (1742-1803) చేసిన బహువిభ్యాతమగు అనుకరణమునందలి ప్రాంతపడిన వికృతపు సాగసులకంటె, సహృదయాకర్షణముగలది. ఆ వాస్తవికతయే 'డెనిస్ ఫన్విజిన్' (1744-'92) రచించిన ప్రసిద్ధ భాణకములో పుష్కలము, ప్రజ్ఞాపరిమితమునై కనఁబడును. మోటుమానసులగు కొందఱు బంబ్రాతులు తెలివితేటలతో కూర్చిన 'మైనర్' అను హేళనకావ్యము, రవ్యనుసాహిత్యములో ప్రవృథమమున మహాఘనముగ పాత్రీసృష్టిని చేయఁగల్గినది. 'ఇవాన్ క్రిలోవ్' (1768-1844) అను ప్రసిద్ధకథకుఁడు రచించిన రచనలో అనాదిగ ఘనమైన వాస్తవికతాసంప్రదాయములు పరాంతోటి నంటినవి. ఇతని 'కట్టకథలు' అను ప్రథమప్రచురణము క్రీ. శ. 1809 లో వెలువడెను.

'స్ట్రీల్', 'ఎడిసన్' మహాశయులను అనుసరించుచు క్రీ. శ. 1769లో వెలువడిన హేళనాత్మకములగు పత్రికలయందలి వచనము, పైఁజెప్పిన వాస్తవికతావిషయములనే వెల్లడించినది. 'నికొలస్ నోవి కొవ్' (క్రీ. శ. 1744-1816) సంపాదకత్వమున సాగిన పత్రికలు లోక హిత భావప్రేరితములై తాత్కాలిక సాంఘిక దురాచార తీవ్ర విమర్శ సహములై ప్రసిద్ధి కెక్కినవి. రెండవ కేథరిన్ రాణి యిట్టి పత్రికలను క్రీ. శ. 1773లో అణచివేసెను. దివ్యజ్ఞాన సమాజమునందు నొకానొక రహస్యశాఖకుఁజెందిన వ్యాజభక్తుడగు 'నొ వి కొ వ్'

తత్పూజములో దక్షిణపక్షమునకుఁ బ్రతినిధి. 'రాషియో' శిష్యుఁడగు 'అలెగ్జాండర్ రడిష్ చెవ్' దాని వామపక్షమునకుఁ బ్రతినిధి. 'పీటర్స్ బర్గునుండి మాస్కోనఱకు ప్రయాణము' అనెడి యీతని యలంకారపటు రచనము 'హ్యంగ్ మన్' వలన క్రీ. శ. 1790 లో దగ్ధమైనను నది దాసత్వ నిరంకుశత్వములను ప్రతిఘటింపఁ గల్గిన స్వాతంత్ర్యప్రబోధకమైన రచనము.

క్రీ. శ. 1791 ప్రాంతమున నికొలైకరంజిన్ (1765-1826) ప్రారంభించిన యుద్యమము, పదునెనిమిదవ శతాబ్దికిఁ జెందిన లౌకిక వికాసాత్మక కార్యక్రమమును గొనసాగించినది. 'కరంజిన్' చేసిన సాహిత్యక భాషా సంస్కారము, 'లోమొనోసావ్' పదిలపరచిన మతపరమగు స్లావనికభాషను చాలవఱకు నిర్మూలించెను. ఫ్రాన్స్ నుండి నూతన భావభంగిమలను వ్యాప్తిలోనికిఁ దెచ్చుచు, ఫ్రెంచి పదములతో నిండియుండి 'లోమొనోసావ్' పదిలించిపెట్టిన భాష సంపూర్ణముగ ననువాదపరమైయున్నది. వాక్యసంయోజన శయ్యా రీతులయందుకూడ నది ఫ్రెంచిలక్షణ లక్షణమైన భాష సరళ సాహిత్య ప్రక్రియలకొఱకును ప్రాంజలమైన భాషకొఱకును 'కరంజిన్' ప్రారంభించిన యుద్యమము కఱకుఁదనమును మోటదనమునుగల 'డెర్హావిన్' యుగశక్తులకు ప్రతిఘాతముకూడ నయ్యెను. 'రూసో' నెలకొల్పిన "ఇందియజ్ఞాన నూతనవాదము"నకును కాల्పనిక పునరుజ్జీవనమునకుఁ జెందిన ప్రారంభదశలకును కరంజిన్ తుట్టతుదకు దాఠి తీసినవాఁడై నాఁడు. అటు ఫ్రెంచి ప్రభావమును ఇటు సరళ కవితా విధానమునుగూడ గిట్టని సంప్రదాయపాక్షికులసంఘ మిఱతని నెదిరించెను. ఈసంఘమునకు నాయకుఁడు ఎడ్మిరల్ అలెగ్జాండర్ పిష్కోవ్ (క్రీ.శ. 1754-1841) 'సెమెన్ బాబోవ్' క్రీ.శ. 1767-1810), 'సెర్గూన్ పిరిన్ స్కి పిట్రిటావ్' యువరాజును (క్రీ.శ. 1783-1837) అను నీతని యనుయాయులు భక్తివేదాంతపరములుగ కవిత్యము

చెప్పగల సమర్థులు. కాని, వారిప్రాచీనపద్ధతి కాలమున కనుగుణము కాలేదు. లేసిలిజకొవ్ స్కీ (1783-1832), కాన్ స్టెన్ టైన్ బాట్ల్యుష్కోవ్ (1787-1855) అనువారు కరంజిన్ శాఖీయులలో ప్రతిభా శాలురు. ఫ్రెంచి ల్యాటిన్ భాషలలోని శోకస్థాయి కావ్యకర్తలయందును టెస్సోయందును బాట్ల్యుష్కోవ్ శిష్యభావము కలవాఁడు. ఈతని శోకస్థాయి కృతులు మహాకావ్యములై యిందియతర్పణము గొల్పుచు రాగరహితములై యుండును. జకొవ్ స్కీయందు జర్కన్, ఆంగ్ల భాషల ప్రభావములు జీర్ణించినవి. రష్యనుకవితలో విశుద్ధ రత్నము లనఁదగు గేయములను కూర్చికూడ నితఁడు స్వకపోలకల్పితములైన కావ్యములేమియుఁ జెప్పలేదు. అనువాదమునం దీతనిప్రజ్ఞ నిరుపమానము. క్రీ. శ. 1825 ప్రాంతమువఱకును నితఁ డాధునికులలో బ్రధానముగఁ గాల్పనికపూర్వయుగకవులగచనల ననువదించినాఁడు. వార్థకములో భారత, పెర్షియన్, గ్రీకుదేశములయందలి మహనీయములగు వీరపురుషేతిహాసములవైపు దృష్టి మరల్చెను. క్రీ. శ. 1847 నం దీతని సృష్టియగు “ ఒడిస్సే ” పరిపూర్ణ రూపమున వెలువడినది. నికొలన్ నిడిచ్ (క్రీ. శ. 1784-1833) విరచితమై హోమరురచనకుఁ దీసిపోని “ ఇలియడ్ ” ఇంతకుముందే (1830 లో) వెలసెను.

“శ్రీ యాదగిరి లక్ష్మీనృసింహ స్తోత్ర నక్షత్రమాలికా”

.శి. రాఘవాచార్యః

౧

శ్రీ సుచ్చీరత్నగర్భాహృదయ సరసిజాత ప్రభాభాను బింబం
కంపాకంపాను కంపామృత రసభరితాహ్లాద ప్రహ్లాద డింభం ।
శుంభత్సంరంభ గంభీరతను రుచిజిత ప్రావృడంభోదకాండం
వందే యాదక్షమాభృతకటక పటుభుజారంహ లక్ష్మీనృసింహమ్॥

౨

అభ్రాజభ్రాజదవ్యాజ నిరుపమదయాసారధారానుసారం
కోపాటోప ప్రదీప్త ప్రకటతరగరుద్వంద్వ భూమప్రతాపం ।
వ్యాక్షిప్తస్ఫర్ధిగంత ప్రధితగుణగణారంభ వీడ్యమ్యవాహం
వందే.....లక్ష్మీనృసింహమ్॥

౩

కాటిల్యాటవ్యటత్కాంచన తనునయనభ్రాంతి కృచ్ఛంబరఘ్నం
లాంగల్యజ్ఞాంకు శేంద్రాయుధరుషశుభ రేఖోజ్వలత్పన్న వాఙ్మం
ఆపన్నాపన్న గేంద్రం శుచినియమగుణార్యాభివంద్యాభిధేయం
వందే.....లక్ష్మీనృసింహమ్॥

౪

స్వర్ధామార్ధే శితార్ధేందుమకుటదుఃహిణస్పర్ధ నిర్ధూననాఢ్యం
దుర్ధర్షా శేషవేషం ప్రశయశుచిరసజ్జాభజిహ్వోక రాళం
ధావశ్యబ్రహ్మనూత్రం కటితటఘటితప్రోతవస్త్రోత్త రీయం
వందే.....లక్ష్మీనృసింహమ్॥

౫

రుష్షడ్వర్గానిలాదప్రమదశమనకృచ్ఛండతుండంజాగ్రం
జాగ్రద్భగ్నత్విజోఘాపఘనమఘమహీధ్రప్రోథలేఖాధినాధః
మిధ్యస్వప్నాద్వ్యవస్థాత్రయగహనదహద్ధవ్యవాహోపమానం
వందే.....లక్ష్మీనృసింహమ్॥

౬

ఖండాఖండోక్తికాండం కరశరశరధిం మంజుమంజీరపుంజం
 గాంభీర్యస్థైర్యధుర్యం రదపదపజితాస్తోకముక్తామృగాంకం
 చేతోజాతాహితాభఃప్రభవభవభవారాధితామేయమూర్తిం
 వందే.....లక్ష్మీనృసింహమ్॥

౭

సంవిద్విద్యానవద్యం సురచిరశయనీకృత్యఫణ్యాధిపత్యమ్
 మాగారోరకవాటం ప్రకటతరసటతేనరైర్భానురాంగం
 భక్తవ్యక్తానురక్తం దరదరిదరసంసక్తోర్లీహాసం
 వందే.....ల

౮

ధన్యం మాన్యం వదాన్యం విఫలితరిపురాజవ్యమూర్ధన్యజన్యం
 మాద్యద్విద్యుత్సముద్యద్విమలతనురుచివ్యాప్తరోదోంతరాళం
 దౌప్యేప్యాభీష్టనష్టం గణితరణరణస్నింహనాదానుమోదం
 వందే.....లక్ష్మీనృసింహమ్॥

౯

చంపన్నాయోప్రపంచస్థితిలయకరణాద్యంతిత్రస్వతంత్రం
 కంబాలాభప్రతాపం కపటపటుపటాలంబితప్రాణీతంబం
 రంగజ్జంఘాలజంఘాయుగ మవరిమితానందనందాభివంద్యం
 వందే.....లక్ష్మీనృసింహమ్॥

౧౦

లోకానీకావనైకం సకలకవనభుక్త్రీసంత్రాణతంత్రం
 కారుణ్యాల్లోధినాథం ఘనరవవిలసన్నూపురాసాదపాదం
 తాటంకద్యోతకర్ణం విషగళసుషమాతాండవానందకందం
 వందే... ..లక్ష్మీనృసింహమ్॥

౧౦

యావాక్ష్మాభృన్ని శాంతం గురుకవిబుధానీకసేవాప్రశాంతం
 క్రీడాసాధోపశాంతిం పథికదురితనైర్మల్యకృద్వార్షి తాంతం
 శాంతస్వాతం మహాంతం మధుమదనమధర్మాధికారప్రహంతం
 వందే లక్ష్మీనృసింహమ్॥

౧౧

చండకోధాంగసంగాధికమకరశిరశ్చండితస్యందనాంగం
 సర్వాశ్చర్యాతిచర్యం నిగమనిచయనాదప్రమోదప్రభావం
 బిభృద్భ్రాణా మభ్రాంకషవిశదయశోరంజనం ఖంజనాభం
 వందే లక్ష్మీనృసింహమ్॥

౧౩

మాకందామందసానందమృదు మధుసుధాగాధమాధుర్యసూక్తిం
 అస్తాకాభ్యస్తకస్తూరికమలయజసంలిప్త దీప్తస్వరూపం
 దేహాత్విద్ధాతమిత్రం స్ఫురదురుసురభిస్కీర్ణం ముగ్ధకాయం
 వందే లక్ష్మీనృసింహమ్॥

౧౪

ద్రవం మోదందవాదం నతజనవిహితం చిత్ప్రవంతీసగాహం
 దారిద్ర్యాద్విప్రవిచ్ఛేదన ఘనకరుణాదీన చేతోంబుజాతం
 మేళంకాశప్రకాశం మితపచనమఘక్లేశనాశాపకాశం
 వందే లక్ష్మీనృసింహమ్॥

౧౫

కైవల్యశ్రీదపాదం కలికలుషమహత్వచ్ఛిదారూఢపాదం
 సత్పూజాపాదపాదం సకలరుగపహరామూల్యసంపాదపాదం
 శాపాస్త్రామోదపాదం సురవరసరిదుద్భూతపూతాబ్జపాదం
 వందే లక్ష్మీనృసింహమ్॥

౧౬

- మత్స్య -

శైశ్వాంత్యస్వరూపం విదితనిగమపాటచ్చరప్రచ్చిదాగ్నిం
 సామ్యాసామ్యగ్నిణాగ్నిం సుతహితయువతీసారసంసార తారం
 తారుణ్యార్కారుణోష్ఠం సతసతతహితం చిత్రకృద్వేత్రితోత్రం
 పంచే లక్ష్మీనృసింహమ్॥

౧౭

- కూర్మ -

స్వేచ్ఛాకూర్మావతారం భువనవిధినిమగ్నక్షమాభృద్వరేణ్య
 ప్రోద్ధారోదారసారం సురదనుజగణప్రాప్తదివ్యామృతాన్న
 ప్రజ్ఞాభిజ్ఞప్రదాసప్రణిహితకుహనామోహినీమోహవేషం
 పంచే లక్ష్మీనృసింహమ్॥

౧౮

- వరాహ -

మైరణ్యాక్షోగ్రిరక్షకతినజతరభిద్భితదంష్ట్రాదిఘోణ్య
 కారం భూభారవారం భుజగపరివృథానల్పసాకల్పతల్పం
 చాతుర్యాసార మేధాచతురసయకళాధాత్పజేగీయమాసం
 పంచే లక్ష్మీనృసింహమ్॥

౧౯

- నారసింహ -

దీప్యత్కువ్యన్మహోద్యన్నఖముఖవిదళద్విద్విరాడైత్యగర్భ
 ప్రఖ్యాతస్ఫీతరక్తస్నపితరుచిలసన్మాలికాభీలకంతం
 కేయూరాబద్ధబాహుం నిరతపదసమద్దోషశోషన్మనీషం
 పంచే లక్ష్మీనృసింహమ్॥

౨౦

- వామన -

ఖర్వాకాంతస్వరూపం శమదమనియనుబ్రహ్మచర్యేణభిక్షాః
దేహీత్యాచ్చాప్రసిద్ధ్యగుణశమితబల్యామిమాంఘోతిగర్వం
స్థాల్యం కల్యాణమల్యం హరితసువసనం ధీరతాహార్యవర్జ్యం
వందే... ..లక్ష్మీనృసింహమ్

౨౧

- పరశురామ -

భాషాయోషాదిశేషస్మరదశరశరత్కండముకాండుకీర్తిం
దీప్రప్రాంచత్ప్రతాపంకరపరశునికృత్తస్థిరాభృచ్చిరాళిం
రంగద్గంగాతరంగావిరళసరళతాభంగతుంగప్రసంగం
వందే.....లక్ష్మీనృసింహమ్

౨౨

- శ్రీరామ -

క్షుర్వామర్షప్రబుద్ధం దశవదనశిరశ్చిద్ధనుస్తూణబాణం
.. ..భోజాతధూళిప్రసరశుచికృతవ్యక్తమాసీంద్రప్రతిం
దోశ్యుండాదండఖండీకృతగరళగళాఖండకోదండశౌండం
వందే.లక్ష్మీనృసింహమ్

౨౩

- బలరామ -

దోర్దండాఖండహల్బుద్ధృతకరినగరోద్ధామసీమాసమేతం
పాటీరేంద్వబ్జకంఠీరవధవళవపుష్కాంతిసౌలభ్యలభ్యం
బ్రహ్మాంద్రాద్వైకాస్థాధిపవినుతివశాచ్చిత్రచితాః
వందే.....లక్ష్మీనృసింహమ్

౨౪

- శ్రీకృష్ణ -

లహతవినుతాబాలగోపాలజాల

పాణిత్రాణపవీణోధృతగిరివరగోవర్ధనక్షాధరేంద్రం
మిత్రాబ్జామిత్రసేత్రద్వయ మభయనటత్కంసహింసావతంసం
వందే.....లక్ష్మీనృసింహమ్॥

౨౫

- బుద్ధ -

బుద్ధాకారప్రసిద్ధం నియమమునివధూకృద్వ్రితేచ్ఛావరుద్ధం
పాతివ్రత్యాసురస్త్రీజనహృదయనవానంగ బాణాఘభంగం
సద్యఃఖిద్యోతవిద్యోతమణిఘృణిగణాకీర్ణకోటిరకోటిం
వందే.....ల

౨౬

- కల్కి -

కాంతారప్రాంతసంచారబలశబరసంఘాతఘాతాస్త్రశస్త్ర
వ్యాపారాశ్వోత్తమారోహణ మవరిమితానందకల్యాణవతారం
ప్రావృట్కూడప్రతీకం భవభయహరణం పాహి మాం సంతతార్తిం
వందే.....లక్ష్మీనృసింహమ్॥

రాజచ్ఛ్రీచందుపట్లస్వనగరసమభాక్సాధరాజాధివాసం
ఆచంద్రాగ్రపృథ్వీస్తం నయగుణవిలసద్రాఘవార్యప్రోణీతం
నక్షత్రసృక్సమాఖ్యప్రచురమధురసవ్యాపితశ్లోకబృందం
వందేయాదక్షమాభృత్కటకవటుభుజారంహలక్ష్మీనృసింహమ్॥

తుక్కాపంచకము

(శ్రీ) అయ్యగారి నరసింహమూర్తి.

(సాహితీసమరాంగణసార్యభౌముఁడైన శ్రీకృష్ణ దేవరాయల దేవేరులలో నొక ర్కుక యని ప్రసిద్ధినిబడసిన 'తుక్కాదేవి' యోధ) ప్రభు వగుగజపతితనయ. ఈమె యొకపరి పతిచే దిరస్కరింపఁబడి భృంగవ్యవదేశమున ఆభూజానికిఁ బంపిన ధర్మన్యాత్మకములైన యీ యైదుశ్లోకములే 'తుక్కాపంచక మ'ను పేరుతో సారస్వతరంగమున నొకవిశిష్టసాసము నాకృమించినవి.)

కొత్తవిరులలోనఁ గుమ్మరుభృంగమ్ము
 గంధఫలినఁ జేరఁ గాంక్షపడదు
 రసికుఁ డళివరుండు; రమణీయ కేతకి
 దాటరాని దొకటి దైవఘటన. 1

మోదుగా వ్రాలె తుమ్మెదమీ దటంచు
 త్రుళ్ళఁబోకుము మాలతి దూరమాట
 విరహ మోర్వక ప్రాణముల్ విడువ నెంచి
 వ్రాలె నీమీఁద సంగార భ్రాంతితోడ. 2

దిగ్దిగంతరములఁ దిరుగాడుభ్రమరమా!
 జాజిఁబోలువిరిని జగతిలోనఁ
 గనుట- పొందుట- తుది వినుటైన జరిగెనా
 మాని పక్షపాతఁకుతినిఁ దెలుపు. 3

వ్రాయవచ్చును నొకకొన్ని ప్రసవములను
 చిత్రమందున చతురుఁ డౌచిత్రకుండు
 పరిమళ మ్మీయనేర్చునే విరులగమికి
 తేంట్లువచ్చునే వానిలోఁ దేనెఁ ద్రావ. 4

భృంగమా! మాలతిని నన్ను భంగపఱచి
 తుమ్మి చుంబింపఁబోయెదే ద్రిమ్మరీడ
 పాదములు నాల్గు కల్లినపశు వటండు
 ఆరుకా భృన్ననిన్ను నేమనఁగవలయు. 5

శంకరపూజ్యపాద సంస్తుతిః

శ్రీ కాకరపరి కృష్ణకవిమూర్ధస్యః.

శ్లో. అద్వయబ్రహ్మవిద్వోప దేశామిత
పౌఢధీశాలినే జ్ఞానసంహారిణే
శంక రాచార్యవర్యాయ తే మే నమః
కాలతీనామక గ్రామసంవాసినే. ౧

తా. అద్వైతబ్రహ్మవిద్య నుప దేశించుటయందు మిగుల పౌఢ
మైత బుద్ధిబలము గల్గినట్టియు, నజ్ఞానము నశింపజేయునట్టియు, కాలతీ
యను సగ్రహారము నివాసముగా గలశంకరాచార్యస్వామికి నా
నమస్కారము.

శ్లో. అహం నమామి శంకరాభిధాన ముత్తమోత్తమం
జగద్గురుం తురీయపావనాశ్రమాంతరే స్థితమ్
విరాగ రాజితం ముముక్షుమానవప్రపూజితం
స్మారామి దుర్మతాతిఖండనే చణం సుధీనిధిమ్. ౨

తా. ఉత్తమోత్తముడును, జగద్గురుబిరుదాంకితుడును, సన్న్యా
సాశ్రమసుడును, మిగుల విరాగియు, తీవ్రమోక్షేచ్ఛ గలజనులచే
బూజింపబడువాడును, దుష్టమతముల మిగుల ఖండించుటయందు సమ
ర్థుడును, మిక్కిలిబుద్ధిశాలియు, నగు శ్రీమచ్ఛంకరాచార్యనామధే
యనకు నా నమస్కారము.

శ్లో. ఆర్యాంబాశీవగురుజం
ప్రస్థానతితయభాష్యకర్తారమ్
స్థాపితచతుర్మతం నా
మ్యుద్ధారక మమలషణ్మతానాం త్వామ్. 3

తా. ఆర్యాంబ, శివగురు వనుదంపతుల పుత్రుడును, దశోప నిషత్తులు, బ్రహ్మసూత్రములు, భగవద్గీత యనుప్రధానత్రయము నకు భాష్యముల రచించినట్టియు, భారతదేశమున నాలు గద్వైత మహామతముల స్థాపించినట్టియు, వణ్ణతోధారమ డైనట్టిశంకర స్వామికి నా వందనములు.

శ్లో. కదాచి త్సుకర్మాణి ముక్తాని ప్లాదై

ర్మనశ్శుద్ధికారీణి వేదోదితాని

కృతం ముక్తికృష్ణాననాశం చ కై శ్చి

త్వయా భో విభో! తద్వయం రక్షితం హి.

ర

తా. బుద్ధశిష్యులచే నొకానొకకాలమున చిత్తశుద్ధిని గల్గించు వేదోక్తసత్కర్మములు నాశన మొనరింపబడినవి. అటుపి నవ భాట్ట ప్రాభాక రాదులచే మోక్షప్రద మగుజ్ఞానము నశింపజేయబడినది. ఓ మహాత్మా! నీచే నా సత్కర్మజ్ఞానములు రెండును రక్షింపబడినవి గదా!

శ్లో. పసిష్ఠ స్తత్సుత శ్శక్తి

శ్శక్తేః ప్రత్యేక పరాశరణః

పరాశరాత్మజో వ్యాసో

వ్యాసస్య తనయ శ్శుకః.

౫

శ్లో శుకశిష్యో గాడపాద

స్త్రస్యాంతేవాసిస్త్రమో

నోవిందభగవత్పాద

స్స గురు స్తవ శంకర!

తా. వసిష్ఠమహర్షి తనయుడు శక్తి. ఆతనికుమారుడు వరాశరుడు. ఆతని పుత్రుడు వ్యాసభగవానుడు. ఆతని సుతుడు శుకమాని. ఆ శుకుని శిష్యుడు గౌడపాదాచార్యుడు. ఆతనిశిష్యుడు గోవిందభగవత్పాదుడు. ఓ శంకరప్రభూ! ఆ గోవిందభగవత్పాదుడే మీ గురువర్షుడు గదా.

శ్లో. సురేశ్వరః పద్మపాదో
హస్తామలకతోటకా

వాం స్పర్శ్యే
జ్ఞానినః ఖలు భో విభో!

తా. సురేశ్వరుడు, పద్మపాదుడు, హస్తామలకుడు, తోటకుడు నను నల్వరును నీ ప్రీయశిష్యులు. ఓ ప్రభూ! వీర. లెల్ల పరిపూర్ణ జ్ఞానులు గదా.

శ్లో. భవతా రచితాః కృతయో నితరాం
పఠితా గళితాజ్ఞతయా విదితా
మమ నిర్గుణ తాఖల తాద్వయతా
కరుణావరుణాలయ! హలయ మామ్.

తా. ఓ దయాసముద్రుడా! నీచే రచింపబడిన యద్వైతవేదాంత గ్రంథము లెల్ల నిత్యమును నాచే బఠింపబడుచున్నవి. వానివలన నాయజ్ఞానము నశించి నా నిర్గుణత్వము, సర్వపరిపూర్ణత్వము, నేకత్వము తెలియబడినది. మహాత్మా! నన్ను రక్షింపుము.

శ్లో. భవతా రచితోపనిషద్దశకాం
తర భాసుర భావచయం నితరామ్
మమ సద్గురుణా పరిబోధితవాన్
శ్రీవణం మననం కరవాణి సదా.

తా. మహాత్మా! నీచే విరిచింపబడిన దశోపనిషత్తులందలి భావ మెల్ల మా గురుపర్యులవలన నేనుపదేశింపబడి దానిని నిరంతరమును శ్రీవణమననములు గావించుకొనుచున్నాడను.

శ్లో. నిరాకారసాకారవస్తూ న్యవస్థా
 త్రయస్థా న్యహంకారజీవేన సాకం
 త్వయా దర్శితా న్యేవ సాక్షీ తత స్త్వం
 ప్రవాచ్యేతి జీవేశ్వరై క్యం కరోషి. ౧౦

తా. జాగ్రత్తు, స్వప్నము, సుషుప్తి యను మూడవస్థలలోని సాకారనిరాకారవస్తువులహంకారజీవసహితముగ నీచే జూపబడినవి. వానికెల్ల సాక్షివి నీవే యని వచించి జీవేశ్వరుల కేకత్వముపదేశించితివి.

శ్లో. మనోనేత్రహీనో నిరాకారవాన్ త్వం
 జగచ్ఛాసి మిథ్యా, కథం తే తత్
 తురీయోఽపి న త్వం న కర్తా న సాక్షీ
 భవా నేవ భూమే త్యహం బోధితో హి. ౧౧

తా. నీవు నిరాకారుడ వగుటచే మనస్సు, నయనములును లేనివాడవు. అవస్థాత్రియ మగుతీజగంబులును మిథ్యలే, కావున నీ వెట్లు లేనిజగంబుల లేనికనులతో, మనసుతో జూడగలవు? మూడులోకంబులును మిథ్య లగుటచే నీవు తురీయుడవు గావు. మనోనేత్రహీనుడవగునిరాకారుడవు కావున సాక్షివి, కర్తవును గూడ కావు. నీవు భూమవేయని నాకు బోధించితివి.

శ్లో. భిన్నత్వం దృగ్దృశ్యయో ర్ద్వై కృ జీవీ

దేహాః ప్రాణో మానసం దృశ్య మేవ

తేషాం ధర్మా జన్మమృత్యూ పిపాసా

క్షు, ధీ ర్హీ ర్భీ స్సంతి; నో బ్రహ్మణో మే.

౧౨

తా॥ దృక్కు వేరు, దృశ్యము వేరు, జీవుడు దృక్కు-దేహము ప్రాణము, మానసమును దృశ్యములే. వానిలో జననమరణములు శరీరధర్మములు-ఆకలిదప్పికలు ప్రాణధర్మములు, బుద్ధి, లజ్జ, భయము మొదలగునవి మనోధర్మములు; నీవు మిథ్య లగువీని కెల్ల బరుడవగు భూమశబ్దవాచ్యుడ వని నీచే నేను బోధింపబడితిని.

పూర్ణ ఏకోఽ స్మృహం బ్రహ్మశబ్దాంచితో

నిర్గుణో నిష్క్రియో నిశ్చలో నిర్మలో

వ్యాపకోఽ నామకోఽ రూపకోఽ నల్పక

శ్శంకరస్వామివై దాంతికాసేవనాత్.

౧౩

తా॥ శ్రీశంకరభగవత్పాదుల వేదాంతబోధల సేవించుటచే నేను సర్వపరిపూర్ణుడను, నద్వితీయుడను, బ్రహ్మశబ్దాంచితుడను, గుణరహితుడను, నకర్తను, నచలుడను, మలరహితుడను, సర్వ వ్యాపకుడను, నామరూపవిహీనుడను, సధికుడను.

జీవో ఽహంయు ర్మోక్షబంధా వృషై తి

జ్ఞానాజ్ఞానే ప్రాప్య మిథ్యాజగత్సు

నీరూపస్య బ్రహ్మణ స్తే న తౌ ద్వా.

వి త్యస్త్యేవ గ్రింధరాజే త్వదీయే.

౧౪

తా॥ మిథ్యాజగదంతర్గతు డగు నహంకారజీవుడు జ్ఞానముచే ముక్తిని, సజ్ఞానముచే బంధమును బొందుచున్నాడు. నిరాకారత గల పరబ్రహ్మ మగునీకు జ్ఞానాజ్ఞానబంధమోక్షము లేనేలే వని నీ గ్రింధ రాజము వాచించుచున్నది.

“శంకర శృంగర స్వామీ”
 దితి స్తాతి ప్రజావళిః
 భవార్తిసంహర! స్వామిన్!
 భవాన్ సార్థకనామకః,

౧౫

తా|| ఓ స్వామి! శంకరనామాంకితుడ వగునీవు శంకరుడవే
 యని సమస్తమానవసమూహమును స్తుతించుచున్నది. నీవు భవదుఃఖి
 సంహారివి గావున సార్థకనామధేయుడవే.

శ్లో|| కరోమి తే విగ్రహపాదపూజాం
 స్మరామి తే పావనశంకరాఖ్యాం
 తరామి సాంసారికవారిరాశిం
 చరామి లోకే నితరాం యథేచ్ఛమ్.

౧౬

తా|| మహాత్మా! నేను నీ విగ్రహపాదముల పూజల గావించు
 చుంటిని. పవిత్ర మగు నీశంకరనామధేయమును స్మరించుచుంటిని.
 సంసారమహాసముద్రమును దాటుచుంటిని. జగమున నెల్లవేళల
 స్వేచ్ఛగా సంచరించుచుంటిని.

ఓం తత్సత్ -

ఆన్నవర సత్యనారాయణస్వామి స్తుతిః

(శ్రీ)కాకరవర్తి కృష్ణకవి మూర్ధస్యః.

శ్లో॥ కాసుమోద్వాసనా భాసితా నేకభూ
జావృతే పర్వతాగ్రే స్థితా యాలయే
సత్యవత్యాఖ్యజాయాద్వితీయాయ తే
మే నమ సుత్యనారాయణస్వామినే.

౧

తా॥ అమితమగు పుష్పపరిమళముగల వృక్షములచే నావరింప
బడిన పర్వతముయొక్క పై భాగమున గల యాలయమున సత్యవతి
దేవి యను భార్యతోగూడి నివసించియున్న సత్యనారాయణస్వామి
యను మీకు నా నమస్కారము.

శ్లో॥ నారాసారాత్మ సంసారా, ఛార బాధానివారణమ్
కర్తు మన్నవరగ్రామే, భవానవతర స్యహో॥

౨

తా॥ ఆహా! మానవుల సారహీన మగు సంసారములందలి
మహాదుఃఖముల నివారించుటకై యన్నవర మను గ్రామమున నీవవత
రించియున్నాడవు.

శ్లో॥ హరిహర భగవద్విభేదబుద్ధ్యా
వికలితమానవమానసప్రశాంత్యై
శివ మపి భవదీయసన్నిధానే
నివసిత మత్ర కరోషి భోవిభో! త్వమ్.

3

తా॥ హరిహర భేదబుద్ధిగలిగి, వికలత్వమందిన మానవులయొక్క
మనశ్శాంతికై యీశ్వర దేవునిగూడ నీసన్నిధానమున స్థిరముగ
నో ప్రభూ! నీవు నిల్చుకొంటివి.

శ్లో॥ తావకీనే రన్నిధానే. వివాహాది శుభోత్సవాః
కీరియం తే లక్షాతిలక్షా, యత స్తద్రక్షకో భవాన్. ౪

తా॥ మహాత్మా! నీవు శాశ్వతరక్షకుడవు గావుననే లక్షల
కొలది వివాహాదిశుభోత్సవములు నీసన్నిధానమున నాచరింపబడు
చున్నవి.

శ్లో॥ నిశాయాం తు పంపాపగాచారుతీరే
మహాత్మాన్! సదారో విహారం కరోషి
త్వదీయాః పదద్వంద్వయుగ్మాచ్చరేఖాః
దివాదర్శితాః పూజితా భక్తవర్తయిః. ౫

తా॥ మహాత్మా! రాత్రులయందు మనోహరమగు పంపానదీ
తీరమున నీభార్యయగు సత్యవతీదేవితో గూడి విహరించుచుందువు.
ఆమఱునాటి యుదయమున నదీన్నార్య మేతెంచిన భక్తులచే తీర
భూమిపై గోచరించు మీదంపతుల పాదశుభ రేఖలు పూజింపబడు
చున్నవి.

శ్లో॥ రుచ్యాతిరుచ్యం మధురం త్వదీయం
భక్తై రభక్తై రపి వాంఛనీయం
మనస్తనుః పుష్టికరం ప్రసాదం
ప్రసీద మే నిత్యదయామయాత్మాన్! ౬

తా॥ ఓ నిత్యదయామయా! మిగుల రుచికర మైనట్టియు, నీ
భక్తులచేతను, భక్తులుగాని వారలచేతనుగూడ గోర బడుచున్నట్టియు,
మానసమునకు, శరీరమునకునుగూడ మిగుల పుష్టిని గలుగజేయు
తీయని నీప్రసాదమును నా కనుగొనింపుము.

శ్లో॥ స్మృపాలో రమాయాః, కవి శ్శారదాయాః
 కృపాం యాతి; నైకో ద్విదేవీదయాప్తిం
 త్వయా దత్తవిత్రా ద్రిమాసత్కృపావాన్
 కవీశో నమస్తే నమస్తే నమస్తే.

తా॥ లక్ష్మీకటాక్షమును ప్రభువును, సరస్వతీకటాక్షమును
 కవీంద్రికును పొందుదురు గాని యొక్కనికే లక్ష్మీసరస్వతీ కటాక్ష
 ముభయమును గలుగదు, ప్రతివత్సరమున నీ విడుధనముచే కవీంద్రికు
 సరస్వతీ కృపతో బాటుగ లక్ష్మీకటాక్షమును గూడ ననుభవించు
 చున్నాడు. ఓమహానుభావా! నీకు నా నమస్కారము. నా నమస్కారము,
 నా నమస్కారము.

శ్లో॥ సకామనిష్కామకర్మా చరణా చ్చంచలం మనః
 బుద్ధి ర్భూత్వా, జ్ఞాన మేత్య, భక్తం ముక్తం కరిష్యతి. ౮

తా॥ చంచల స్వభావముగల మనస్సు సకామనిష్కామ సత్క
 ర్మము లాచరించుటచే నది నిశ్చలమగు బుద్ధిగ మారి, విచారణా
 చరణమువలన జ్ఞానము నంది నీభక్తుడు క్రమగతి జీవన్ముక్తు డగు
 చున్నాడు.

శ్లో॥ ధ్యాత్వా త్వాం పరిపూజ్య నిశ్చలమనా భక్తో భవే ద్బుద్ధిమాన్
 ధీమాన్ భూరివిచారణేన జగతాం మిథ్యాత్వవిజ్ఞానవాన్
 భూత్వాత్మీయనిరాకృతిం చ పరిపూర్ణత్వం క్రియాహీనతా
 మేకత్వం సమవాప్య భూమ్ని భవతి స్వామిన్! విలీనో భవేత్ .౯

తా॥ స్వామీ! నీభక్తుడు నిశ్చల మగుమనసుతో నిన్ను
 పూజించి, ధ్యానించి బుద్ధిమంతుడై, యమితమగు సదసద్విచారణము
 వలన ప్రపంచముయొక్క మిథ్యాత్వమును, తన నిరాకారత పరిపూ

ర్ణత, నకర్తృత్వము, నేకత్వమును గ్రహించి, భూమి వగు నీయందు గలిసి పోవుచున్నాడు.

శ్లో॥ సాంసారికసుఖం జీవ, స్మృక్తిం యాంతి దయామయ !

సత్యనారాయణస్వామిన్ ! జనా స్తావకసేవయా. ౧౦

తా॥ కృపాకరుడ వగు నో సత్యనారాయణస్వామీ! మానవులు నిన్ను సేవించుటచే సంసారమున సౌఖ్యమును, జీవన్ముక్తిని బడయుచున్నారు.

శ్లో॥ త్వదీయం ప్రసాదం సహాగమ్య భోక్తుం

భవద్విగ్రహోరాధనం వాంఛితార్థం

విర చ్ఛాజ్ఞనారం ఫలం ప్రాప్య యాతి

కృమాత్ జ్ఞానశక్తిం తతో నిత్యముక్తిమ్.

౧౧

తా॥ అజ్ఞానముగల మానవసమూహము మధురమగు సీత్రసాదమును భుజించుటకై యే తెంచి, తమకోరికలు నెరవ్వరుటకై నీవిగ్రహోరాధన మాచరించి, ఫలితమునంది, కృమముగ జ్ఞానశక్తి నంది, దాని వలన నిత్యముక్తి బడయుచున్నది.

శ్లో॥ పూజాకృమస్తే పరమం పవిత్రః

కథావిధానం తవ భక్తపాలేః

మనోహర స్తావకసుప్రసాదో

మాధుర్యధుర్యో భగవన్ ! నమస్తే.

౧౨

తా॥ ఓభగవానుడా! నమస్కారము, సీపూజాకృమము మిగుల పవిత్రమైనది. నీకథావిధానము భక్తజనసమూహమునకు మనోహరమైనది. నీప్రసాద మమితమధురమైనది.

శ్లో॥ సత్యం భవా నేవ యత స్త్వ మాత్మా
 యతోఽయనం తే నరవారచి త్తం
 నారాయణ స్త్వం ద్వయమేళనాద్ధి
 త్వం సత్యనారాయణనామధారీ.

౧౩

తా॥ మహాత్మా ! నీవు (ఆత్మ) పరబ్రహ్మమవు కావున సత్య
 మవు. నరసమూహమానసము నీకు స్థానము గావున నీవు నారాయ
 ణుండవు. రెండును గలియుటచే నీవు సత్యనారాయణు డను నామమును
 ధరించితివి.

(శు)॥ సత్యం జ్ఞాన మనంతం బ్రహ్మ, నరాణాం సమూహం
 నారమ్, నారం అయనం యస్య స నారాయణః)

శ్లో॥ సనామరూపం జగతాం త్రయం చ
 నీరూపనామాంచిత ఏక ఆత్మా
 ద్వా వేక మేవేతి కరోతి బోధాం
 తే సత్యనారాయణనామధేయమ్.

౧౪

తా॥ నామరూపములు గల మూడులోకములును, నామరూప
 ములు లేని యద్వయ బ్రహ్మమును నేకైక వస్తువే యనెడు యధార్థ
 మగు బోధను సత్యనారాయణు డను నీ నామము గావించుచున్నది.

పఠంతి పద్మాన్ కవయః; స్తవం తే
 కుర్వంతి భక్తాః; శ్చతురాగమాళిం
 గాయంతి విప్రా నితరాం తదీయ
 వీతిధగని ర్వాప్తి ముపై తి నిత్యమ్

౧౫

తా॥ కవు లెల్లరును నిన్ను గూర్చి పద్యములు రచించి పఠించు చున్నారు. భక్తు లందఱును నిన్ను స్తుతి జేయుచున్నారు. వేదవిదు లగు బ్రాహ్మణు లెల్లరును నాలుగు వేదముల జదువుచున్నారు. నిత్య మును నాయా కృత్యముల పఠింపని యెల్లఱడ వ్యాప్తి నందుచున్నది.

శ్లో॥ కృష్ణశాస్త్రీ లేఖకోఽహం

రచయితీ సరస్వతీ

వృద్ధోఽహం కిం కరిష్యామి

శ్లోకాన్ స్వీకురు భోవిభో !

౧౬

తా॥ సరస్వతీదేవి యీ శ్లోకము లెల్ల రచించినది. కృష్ణశాస్త్రీ నామాంకితుడ నగు నేను లేఖకుడను మాత్రమే. వృద్ధుడనగు నే నిపు డేమి చేయగలను ? ఓ సత్యనారాయణప్రభా ! ఈ శ్లోకము లెల్ల దయతో స్వీకరింపుము.

సంకుసాల నృసింహకవి

—శ్రీ టేకుమళ్ల కామేశ్వరరావు, బి. ఏ., బి. ఇడి.

1. ఇంటి పేరు

కవికర్ణరసాయనము లేక మాంధాత్మచరిత్ర మను తెలుగుకావ్యమున్నది. దానికర్త నృసింహకవి యనువిషయము ఆగ్రంథముయొక్క గద్యనుండియు, మఱిరెండుపద్యముల (పీఠిక-7, 6-218) నుండియు తెలియుచున్నది. అంతకుమించి ఆ కవియొక్క-గోత్రముకాని, వంశముకాని, తలిదండ్రులు గాని, స్వస్థలము గాని, చివరకు ఇంటిపేరు గాని ఆగ్రంథమునుండి తెలియుటలేదు. అంతటివిచిత్రచన యది. దానికంతకును కారణము కవియొక్క-వద్దతియే యనువిషయమును ముందు ముందు చూచెదము. అయితే కవిచరిత్రరచయిత లూరుకొనలేదు. అతనికి సంకుసాలనృసింహకవి యనిపేరు పెట్టిరి. ఇంటిపేరు ఆకావ్యములో లేదు. కాబట్టి ఆదిలోనే తథా రేర్పడినది. ఇంక అతనియింటిపేరు సంకుసాలా లేక సుంకసాలా లేక మఱియొకటా? మానవల్లి రామకృష్ణకవిగారు ¹ ప్రబంధమణిభూషణ మను గంకలితగ్రంథమునకు పీఠికను గూర్చుచు (పుట 6) నృసింహకవియింటిపేరు సుంకసాల యని తెలిసిరి. ఇతరవిమర్శకులు లేక రచయితలు అతనియింటిపేరు నెట్లు పేర్కొనిరో చూచెదము.

కాకునూరి అప్పకవి (కీ.శ. 1656) అప్పకవీయములో (ఆసి-293 కి19) కవికర్ణరసాయనములోని రెండుపద్యముల నుదహరించినాడు, కాని కవిపేరును చెప్పలేదు. అడిదము సూరకవి (1720-85) కవి సంశయవిచ్ఛేద మనులక్షణగ్రంథములో (ప్ర-37) సింగసాళ్ల నరసింగన్నయొక్క కవికర్ణరసాయనములోనిపద్యము లని రెండుపద్యముల నుదాహరణలుగా నిచ్చెను.

1 ప్రబంధమణి భూషణమును మానవల్లి రామకృష్ణకవిగారు 1910 లో అచ్చు చేసిరి.

కూచిమంచి తిమ్మకవి (1700-1757) సర్వలక్షణసారసంగ్రహములో కవిపేరు తెలువక, కవికర్ణరసాయనములోని పెక్కుపద్యములను దహరించినారు. బౌద్ధానిఘంటువులో (1852) పుస్తకము పేరే కాని కవిపేరు చెప్పబడలేదు. యెనమండ్రం వెంకటరామయ్య 1879లో పురాణనామచంద్రిక యను చిన్నవిజ్ఞానకోశము నచ్చువేసెను. దానిలో నాకవి పేరునే కాని యింటిపేరును పేర్కొనలేదు. గురుజాడ (శ్రీ)రామమూర్తి గారు కవిజీవితములలో (1893) ఆకవియింటిపేరు సంకుసాల యని వ్రాసిరి. కందుకూరి వీరేశలింగకవి ఆంధ్రకవులచరిత్రలో (1899) గూడ నట్లే వ్రాసెను. అతనియింటిపేరు² సంకుసాల, సింగనాళ్ల, టంకసాల అని వివిధములుగాఁ జెప్పబడుచున్నది. అట్లతనియింటిపేరైనను స్పష్టముగా తెలియకపోవుటకు కవియే కారణము. అతడు స్వబుద్ధిగానే చిక్కులు తెచ్చిపెట్టినా డనువిషయము అతనిదైన యీ క్రిందిపద్యము స్పష్టపఱచుచున్నది.

క. నేరిచిన నుకవి, కృతిచేఁ

బే రెఱిఁగించుకొని, జగతి పెంపగు టాప్పన్,

నేరక కృతిఁ జెప్పట తన

నేరమి, యపకీర్తి జగతి నిలుపుటగాదే! (పీఠిక 11)

అట్టియాశయమె ప్రస్తుతసమస్యలకు కారణ మైనది. కవికాలము మఱియొకసమస్య. అతనిపేరైనను పరిశోధింపనక్కరలేకుండ తెలియుచున్న దని మనము కృతజ్ఞతను జూపవలసియున్నదిగాదా !

2. అల్లారుముద్దుతనము

కవికర్ణరసాయనము అల్లారుముద్దుగ్రంథముగాని మూలబడి యున్నది కాదు. కృష్ణదేవరాయలతో సంబంధించినయైతిహ్యమును ప్రస్తుతము విడిచెదము. రాయవారాజము (కీ॥శ. 1530వార్షింతము)లో

2. ఆంధ్రసాహిత్యపరిషత్తుప్రక ఖాండాగారము, ద్వి. భా. పు. 69

91వ పుటలో కవిపేరు, కావ్యముపేరు చెప్పక, కవికిర్ణరసాయనము లోని (2-65, 66) రెండుపద్యము లుట్టంకింపబడినవి. అప్పకవీయములో (31-296, 319) రెండుపద్యము లుదహరింపబడినవి. క్రీ. శ. 1700 ప్రాంతపుది యగుప్రబంధమణిభూషణములో పదమూడుపద్యము లుట్టంకింపబడినవి. అవి యాగ్రంథప్రచారమును ఋజువుపరచుచున్నవి.

3. కవికాలము

తగినన్నియాధారములు లేకపోవుటచేత నృసింహకవికాలనిర్ణయము కష్టతరమగుచున్నది. అయితే యున్నయాధారములతోనే యొకతీర్మానమునకు రావలసియున్నది కదా !

ఈ కవిత్వములో వీరవైష్ణవమును జొప్పించిననృసింహకవి, తనకు పూర్వమున్న మహాకవులను కవిస్తుతిలో పేర్కొనలేదు. ఆ గతియే యతనికిఁగూడ పట్టినది. ఎవ్వరును ఆమహాకవిపేరును తమకవిస్తుతిలోఁ జేర్కొన్నట్లు కనబడదు. దానికి నతనివీరవైష్ణవలక్షణము ముఖ్యకారణము గావచ్చును.

కవికాలనిర్ణయమునకు లక్షణాగ్రంథములలోని యుదాహృతపద్యములు తోడ్పడును. కాని ప్రాచీనలక్షణాగ్రంథములు కొన్ని యింకను అచ్చుకాలేదు.

తెనాలిరామలింగకవి యీక్రిందిపద్యమునుఁ జెప్పినాడు-

క . చిన్నన్న ద్విపద కెరఁగును
 వన్నగఁ బెదతిరుమలన్న పదమున కెరఁగున్
 మిన్నంది మొరసె నరసిం
 గన్నకవిత్వంబు పద్యగద్యశ్రేణిన్.

ఆపద్యములోఁ జెప్పబడిన నరసింగన్నయే సంకుసాలనృసింహకవి యని కొందఱనుచున్నారు. కాని అది యెట్లుగును ? ఆపద్యము

తాళ్ల సాక కుటుంబమును గుఱించి చెప్పబడినది, కాని యితరులను గుఱించి కాదు, దానిలోని ముగ్గురుకవు లెవ్వ రనగా - తాళ్లసాక అన్నమయ్యకు (కీ). శ. 1408-1503) ఇద్దఱుభార్యలు. పెద్దామె పేరు తిరుమలమ్మ. ఆమెకుమారుఁడు నరసింగన్న. (పెద్దభార్య చనిపోగా అన్నమయ్య అక్కమ్మ యనునామెను పెండ్లియాడినాడు). ఆమెకుమారులలో నొకఁడు పెదతిరుమలయ్య (1460-1546). అతనికుమారుఁడు చిన్నన్న (1498-1561) ఆముగ్గురిపేర్లను పై పద్యములో నున్నవి. కాబట్టి పై పద్యమునకును సృసింహాకవికిని ఎట్టిసంబంధమును లేదు, అయితే నర సింగన్నరచన లిప్పటివఱకును బైటపడలేదు.

రాయవాచకములో (1530), అప్పకవీయములో (1556) కవి కర్ణర సాయమునుండి పద్యము లుదహరింపఁబడినవి కదా. కాబట్టి యాకావ్యము కీ. శ. 1830కు పూర్వపు దని నిశ్చయ మగుచున్నది. అయితే యెంతపూర్వపుది? శ్రీకృష్ణ దేవరాయలు సృసింహాకవి కవి త్వము నడుగఁడుగున ననుసరించి యాముక్తమాల్యదను రచించినాఁ డని సంప్రదాయముగా వచ్చుచున్న తీర్మానము. ఆవిషయము పద్య ములనుండి విశేష మగుచున్నది. రాజులను పిశాచములు, శవము లని తిట్టినవానికవిత్వమును రాయ లనుసరించుట చిత్రముగా గనఁబడక మానదు, ఆవీరవైష్ణవునికవిత్వ మీవీరవైష్ణవరాజకవికి బాగుగా నచ్చి నది. కవితాశక్తిలో నరసింహాకవి యసాధ్యుఁడు కదా! రాయలికి నరసింహాకవి నమకాలికుఁ డైనచో నట్టిమెచ్చుకోలుకు, అనుకరణకు నవకాశ ముండదు. కాబట్టి ఆమహారాజున కామహాకవి పూర్వుఁ డని భావింపవచ్చును. కాలవ్యత్యాసము శతాబ్దములమీదనే యుండ వచ్చును, సృసింహాకవిమీద నామహారాజునకు గలప్రియమునుబట్టియే మోహనాంగి యనుకూతురిపేరితో గలవచిత్రకథ పుట్టియుండును.

3. గురుజాడ శ్రీరామమూర్తి గారి కవిజీవితములలో కృష్ణదేవరాయలను గుఱించి యున్న వ్యాసము.

తా నెంతయనుసరించినను రాయలు ఆముక్తమాల్యదలో సృసింహాకవి చేరును పేర్కొనలేదు, అది రాజలక్షణము కాబోలు !

సృసింహాకవి శ్రీనాథమహాకవికిఁ బిమ్మట పుట్టినచో, నాతని రచనలో నటుతర్వాతిమహాకవుల పద్యలక్షణములు కొంతవఱకైన గనఁబడును. అట్టిది లేకపోవుటచేత నాతఁడు వారందఱకును ముందు వాఁడై యుండు నని స్థూలముగా తలపవచ్చును.

ఆమహాకవికాలనిర్ణయమునకు మఱికొన్ని చిన్నసాధన లున్నవి. అతఁడు వుష్పాపచయమును రగడలోగాక పద్యములలోవర్ణించి పెండ్లి కుమారుని కిచ్చినయరణపువస్తువులను రగడలోఁ జెప్పినాఁడు. కాబట్టి యతనికావ్యము, విలాసప్రబంధములలో వుష్పాపచయమును రగడలో వ్రాయుసంప్రదాయమునకు (1500) పూర్వమె పుట్టిన దనవచ్చును.

సృసింహాకవి కవిత్వములో అన్యదేశ్యములు అనగా తురకపదములు కనఁబడవు. కాబట్టి అతనిరచన మనభాష మహమ్మదీయభాషాప్రభావమునకు లోనుగాకపూర్వమె చేయఁబడిన దనవచ్చును.

కవియే చెప్పిన యొకయంశమునుండి యతనికాలనిర్ణయమును చేయఁ బ్రయత్నించెదము.

4. భట్టపరాశరుఁడెవఁడు ?

సృసింహాకవి తాను భట్టపరాశరుని శిష్యుఁడనని యిట్లు చెప్పుకొన్నాడు- “ఇది శ్రీమద్భట్టపరాశరదేశికేంద్రచరణసరసీరుహసేవకోపసేవకనరసింహనామధేయప్రణీతం బైన-” (గద్యము)

- క. గురువరభట్టపరాశర
చరణసరోరుహసముల్లసన్మానసుడన్
నరసింహనామధేయుఁడ
పరిచితస్కృతిరసానుభవహేతువునన్ . (పీఠిక 7)

4. 'హేతువునన్' అనుపాఠము తప్పగానుండుటచేత కేసుమళ్ల అచ్యుతరావు గారు తమప్రతిలో 'దీపితుఁడన్' అని దిద్దినారు.

కవి పేర్కొన్న భట్టపరాశరుఁ డెవ్వఁడు? అతనిని గుఱించి రెండు సిద్ధాంతములున్నవి- 1. విశిష్టాద్వైతమతప్రచారమును జేసిన వేదాంతదేశికుని (వదునాల్గవ శతాబ్దము) శిష్యుఁ డైన భట్టపరాశరుఁ డని ⁵ రాళ్ళపల్లి అనంతకృష్ణశర్మగారు పలికిరి. ⁶ చాగంటి శేషయ్యగారియభిప్రాయము వేఱుగా నున్నది; అది యేమనగా- భట్టపరాశరులు పుష్కలముగా నున్నారు; క్రీ.శ. 1457 నాటి శాసనములోని హరితనగోతుఁ డైన భట్టపరాశరుఁడె నృసింహాకవియొక్క గురువు కావచ్చును. అట్లు ఆయిద్దఱి విమర్శకులతో⁷ వలును భిన్నముగా నున్నవి. కాఁబట్టి యాపరాశరుఁ డెవ్వఁడో స్థిరపరుపవలసియున్నది. దానికి ముందుగా నరసింహాకవి నుండి యంకితము పొందిన శ్రీరంగనాథస్వామిని- కావేరినదిమధ్య శ్రీరంగములో నున్న దేవుని గుఱించి చూచెదము.

థిల్లీ సుల్తాన్ అయిన అల్లాఉద్దీన్ ఖల్జీకి దక్షిణహిందూదేశమును కబళింపవలె ననుసంకల్పము కలిగినది. ఆతఁడు మలీక్ కాఫరు అను సేనానాయకునకు గొప్పసేన నిచ్చి యాశీర్వదించి పంపెను. అతఁడు క్రీ.శ. 1310 లో ద్వారసముద్రము, శ్రీరంగము, మధుర మొదలైన స్థలములను దుమ్ముచేయుచు రామేశ్వరమునకుఁ బోయెను. ఆదండ యాత్రలో శ్రీరంగనాథస్వామి దేవాలయము ధ్వంసమైనది. కాని కొందఱు భక్తులు శ్రీరంగదేవుని విగ్రహమునుఁ గాపాడ దలచు కొన్నారు.

సుదర్శనాచార్యుఁడు పండితుఁడు, వీరవైష్ణవభక్తుఁడు. అతఁడు రామానుజాచార్యుని దగు నొకవీరవైష్ణవగ్రంథమునకు శ్లోతప్రకా

5. ఆంధ్రసాహిత్యపరిషత్పత్రిక సం 6 సం 6, 7 పు 271

6. ఆంధ్రకవి తరింగిణి (చాగంటి శేషయ్యగారికృతము) సం 8. 235

7. తిరుపతి దేశికా సం 4. 73 (ఆంధ్రకవితరింగిణి, సం 8. 239)

8. ఆంధ్రులచరిత్ర (చిలుకూరి వీరభద్రరాఝకృతము) 1916 మా. భా. పు 335-37. (శ్రీరంగదేవుని సంబంధమైన ఆకాలపు చరిత్ర).

శివ యనువ్యాఖ్యను తయారు చేసెను. అతనికి నిద్రఱువుతులు-ఉద్దండ భట్టరు, పరాశరభట్టరు అనువారు. సుదర్శనాచార్యుని శిష్యురత్నము వేదాంత దేశికుఁడు. రంగనాథుని గుడిమీదికి మాలిక్ కాఫర్ చేసిన దాడిలో దెబ్బలు తిని సుదర్శనాచార్యుఁడు మరణించుచు, తాను వ్రాసిన గ్రంథమును, తన యిద్దటిబిడ్డలను, శిష్యుఁడైన దేశికునిచేతులలోఁ బెట్టి, కాపాడు మని ప్రార్థించెను. అంతట వేదాంత దేశికుఁడు శ్రీరంగ దేవునివిగ్రహముతో, వ్యాఖ్యతో, బిడ్డలతో కృమముగా తిరుపతిని చేరుకొనెను. అట్లు తిరుపతి దేవాలయములో రంగనాథుని విగ్రహము రక్షింపఁబడినది.

9 వేదాంత దేశికుని స్వస్థలము కంచి. అతనిపుట్టుక క్రీ. శ. 1268 అతఁడు నూటరెండు సంవత్సరములు జీవించినాడు. అతనిశిష్యుఁడైన భట్టపరాశరుఁడు (సుదర్శనాచార్యుని పుత్రుఁడు, క్రీ. శ. 1310 కి పది సంవత్సరములవయస్సుని భావింపవచ్చును.

1336 లో విద్యారణ్యస్వామియొక్క యుత్తమదర్శకత్వమున విజయనగర రాజ్యము కృమముగా వృద్ధి చెందుచున్నది. ద్రవిడ దేశమున మఘర నాక్రమించుకొని పరిపాలించుచున్న మహమ్మదీయ సుల్తాన్ ను వెడల గొట్టవలసియున్నది. విజయనగర ప్రభు వగు బుక్కరాయని కొడుకగు కుమారకంపరాయఁడు (క్రీ.శ. 1361-75) ఆ కార్యమునకుఁ బూనుకొనెను. అతనియొక్క ప్రసిద్ధ సేనాధిపతులలో బ్రాహ్మణుఁడైన 10 గోపన్నయు, క్షత్రియుఁడైన సామ్యమంగును గలరు. వీరి సాహసచర్యలను తెలుసుకొనుటకు ముందుగా మఱికొన్ని సంగతులను జూడవలసియున్నది.

9. ఆ. సా. ప. ప. సం 6.6. 7-672.

10. రెడ్డిరాజైన ఆన వేళురెడ్డికి (1362-2380) అప్పయ గోపయ దేశపట్ట సంగ్రామ సమర్థత బిరుదున్నది. దానిలోఁ జెప్పఁబడిన గోపయ యతఁడేమో!

11 వేదాంత దేశికుఁడు కంచినుండి విద్యారణ్యునితో మతసిద్ధాంత విషయ మైనచర్చను లేఖలద్వారా చేయుచుండెను. వేదాంత దేశికుని పాండిత్యమును గమనించి విద్యారణ్యుఁడు (క్రీ. శ. 1302-1387) వేదాంత దేశికుని విజయనగరమునకు వచ్చి సుఖముగా కాలక్షేపము చేయ మని కోరెను.

ఆనాటివిజయనగరపరిపాలకుఁడు హరిహరరాయలు (1356 - 1358), అతని యాస్థానకవులలో నొకఁడు 12 మొదటి డిండిమభట్టు. మఱియొకఁడు శాకలిమల్లుభట్టు లేక మల్లికార్జునభట్టు, అతఁడు రెండవ ప్రతాపరుద్రుని (1293-1313) యాస్థానకవిగా నుండి, కాకతీయ రాజ్యనాశనము కాగా, విజయనగరమునకు వచ్చి, కొలువులో చేరి నాడు. వేదాంత దేశికుఁడు కుమారుఁడైనవరద దేశికునితో, శిష్యులతో విజయనగరమును చేరి, యూరుకొనక మతప్రచారమునకు మొదలుపెట్టినాడు. 13 డిండిమభట్టారకునితో శాస్త్రవాదములు నెఱపి, వ్యర్థుఁడైనాడు. అంతటితో నూరుకొనక, నేలనువిడిచి సాముచేసినట్లు కవిత్వపుపోటీకి దిగినాడు. దేశికునిపుత్రుఁడైనవరద దేశికుఁడు¹⁴ శాకలి మల్లుభట్టుతో శాస్త్రవాదనను బెట్టుకొన్నాడు. ఆవాదములు 1350 ప్రాంతములో జరిగినవి యనవచ్చును. ఉభయ దేశికులవాదనలును

11. విజయనగర సామ్రాజ్యముందలి ఆంధ్రవాఙ్మయచరిత్ర, (కేవలశ్శ అచ్యుతరాయ కృతము) రా. భా. 292.

12. మొదటి డిండిమ భట్టారకుని కూతురి కొడుకు రెండవ డిండిమభట్టారకుఁడు అతఁడు దేవరాయలకాలములో (1404-2422) నుండి శ్రీనాథ మహాకవితో పండిత వాదము చేసి, డిండిమమును పగుల గొట్టించుకొన్నాడు.

13. (1) శృంగార శ్రీనాథము (వేటూరి పుభకరశాస్త్రి కృతము) 1923 పు 176, 180. (2) ఆంధ్రుల చరిత్రము (చి. వీ. కృతము) 1916 మూ. భా. పు 232 ఆభిప్రాయము.

14. (1) ఆంధ్రుల చరిత్రము (చా. శే.) నా. భా. పు. 165. (2) చాటు పద్యముల మంజరి (వే. ప. శాస్త్రి.) సం 2 భా 2 పు 94, 95.

నిష్ప్రయోజనము లైనవి. ఇంక నక్కడ నుండుటకు వారికి మనస్కరింపలేదు. వేదాంత దేశికుఁడు వైరాగ్యపంచకమును వ్రాసినాఁడు. తండ్రికొడుకులు విజయనగరమును విడిచి కంచికి తిరుగుముఖముపట్టిరి. అయితే యెట్టివి త్తనమైన పెరుగుటకు ఏదియో యొకస్థలము దొరకును గదా !

విజయనగర రాజులకు ప్రత్యర్థులై రాచకొండరాజధానిగా వద్దనాయకులు పాలించుచున్నారు. వారు వీరులైవు లని చెప్పబడుచున్నారు. మతమునకును రాజకీయములకును భేదమెఱుంగనిలేత వయస్సులో 15 అనపోతసింగభూపాలుఁడు (1345-1412) వేదాంత దేశకని తనరాజ్యమునకు నాహ్వానించె ననవచ్చును. వేదాంత దేశికుఁడు లేఖలద్వారా సంప్రీతింపులు జరిపినాడు. సింగభూపాలుని వైష్ణవప్రియత్వమును గమనించినాడు. అయితే దేశికుఁడు వృద్ధాప్యము కారణముగా రాచకొండకు పోలేకపోయినాడు. సంప్రీతింపులమూలముగా సింగభూపాలునికి మతదీక్ష నొసగినాడు. ఆయువకుఁడు తాను 16 సర్వజ్ఞుడ ననుకొన్నాడు.

మధ్యవైష్ణవమును దెచ్చుకొన్నమీదట నూతనమతనామ మొకటి పెట్టవలసియున్నది. సింగభూపాలునకు మాధవాత్మజుఁ డను కొత్త పేరు తగిలించబడిన దని చెప్పవచ్చును. అది శివకుమారుఁ డను పేరువంటిది.

మాధవాత్మజుఁ డనగా మాధవునిపుత్రుఁ డనియర్థము కదా! సింగభూపాలునితండ్రిపేరు అనపోతనాయఁడు; పినతండ్రిపేరు మాదా (మాధవ) నాయఁడు కాఁబట్టి యతఁడు మాధవాత్మజుఁడు కాడు;

15. (1) ఆంధ్రుల చరిత్రము (చి. పి.) 1916 మూ. భా. పు 55, 80. (2) శృంగార శ్రీవాధము 1923, పు 178, 181.

16. శ్రీనాథుని పద్యములలోను, కొలవెలమల్లినాథుని రచనలలోను, వెలుగోటి వారి వంశచరిత్రలోను సింగభూపాలునికి సర్వజ్ఞు చిరుదు కానవచ్చుచున్నది.

కనుక 17 దేశీకునియతసిద్ధాంతమును సింగభూపాలుఁడు స్వీకరింపలే దని కొందఱు వాదించుచున్నారు. కాని అది సబబుగా లేదు, మాధవాత్మజుఁ డనునది పెట్టుపేరు కాని పుట్టుపేరుకాదు, అది మతదీక్షకు గుర్తుగాఁ బెట్టఁబడిన పేరుమాత్రమే. మాదా (మాధవ) నాయనితో సంబంధించిన పేరుమాత్రము కాదు, అట్లు దేశీకుఁడు కొంతవిజయమును సాధించినాడు.

భట్ట వరాశురుఁడు క్రమముగా పండితుఁడు, వీరవైష్ణవుఁ డైనాడు. అతఁడు కోరుకొండరెడ్డిరాజులతో సంబంధమునుఁ బెట్టుకొన్నాడు, అతఁడు దీర్ఘ కాలము జీవింపక వేదాంత దేశీకునికంటెముందే వైకుంఠమునుఁ జేరుకొన్నాడు. అతనివిషయ మిటుపిమ్మటఁ జూచెదము.

శ్రీరంగవిగ్రహపునఃప్రతిష్ఠాపనలో నొకముఖ్యవ్యక్తికూడ పాల్గొన్నాడు. అతఁడు సాళువవంశస్థుఁ డైనసాశ్వమంగు అనుమహాసైన్యాధిపతి, అతఁడు మధురసుల్తానుని జయించుటలోను, దక్షిణారాఠుఁజిల్లాప్రాంతపువాఁ డైనసంపరాయఁ డనుప్రభువునకు తిరిగి రాజ్య మిప్పించుటలోను, స్థానభ్రష్ట మైనరంగనాథునివిగ్రహమును తిరిగి యుద్ధరించుటలోను ముఖ్యపాత్రను వహించినా డని పిల్లలమఱ్ఱి పినవీరభద్రుఁడు జైమినీభారతప్రబంధములోఁ దెలిపినాడు—

పీ. దురములో దక్షిణసుల్తాను నెదిరించి

కొనివచ్చి సంపరాయనికి నిచ్చి,

సామ్రాజ్యముననిల్పి సంపరాయస్థాప

నాచార్యబిరుదు విఖ్యాతిఁగాంచె,

శ్రీరంగ విభుఁ బ్రతిష్ఠించి యర్వదివేలు

మాడ లద్దేవునుమ్మడికి నొసగె

క. ప రాయలు, సాశ్వమంగు, గోపన్నలు కలిసి పదిసంవత్సరములపా
 టైనను పోరు సలిపి దక్షిణభాగమును సుల్తానుబారినుండి విముక్తి
 చేసిరి. అట్లు శ్రీరంగము శత్రువుల చేతులనుండి బయటపడినది.

తిరుపతిలో శ్రీరంగవిగ్రహము సుమారుగా అరువదియేండ్లు
 రక్షింపబడినది. దానిని శ్రీరంగ దేవాలయములో పునఃప్రతిష్ఠాపనకు¹⁸
 గోపన్న పూనుకొన్నాడు. ఆఘనకార్యము 1371 లోగాని జరుగ లేదు.
 ఆకార్యములోఁ బాల్గొనుటచేత¹⁹ సాశ్వమంగునకు శ్రీరంగస్థాపనా
 చార్య అనుబిరుదు లభించునట్లు సాళువాభ్యుదయ మనుసంస్కృత
 గ్రంథములోఁ జెప్పబడినది.

శ్రీరంగనాథవిగ్రహముయొక్క పునఃప్రతిష్ఠాపనను వేదాంత
 దేశికుఁడు చూచెనా? ఆప్రతిష్ఠాపనాసమయమున వేదాంత దేశికుఁడు,
 దానికి కారకుఁడైన గోపన్నను గుఱించి రెండుశ్లోకములు రచించె నని²⁰
 శ్రీరంగములోని కొయిలోలుగు అనుగ్రంథము పేర్కొనుచున్నది.
 కాని దానియందు నిజము లేదు. దేశికుఁడు 14-1-1369 నాడు మర
 ణించినాడు. అట్టిగ్రంథములలో అభూతకల్పన లుండుటలో చిత్రిము
 లేదు. ఆకాలమందు గంగా దేవి వ్రాసిన మధురావిజయము (కంప రాయ
 చరిత్రము) లోకంపరాయలు సాంపరాయలను చంపివేసె నని చెప్పఁ
 బడినది. కాని అది వట్టియబద్ధ మని మిగతయాధారములనుండి తెలి
 యుచున్నది. వేదాంత దేశికుఁడుగాని, పరాశరభట్టుడుగాని ఆవిగ్రహ
 పునఃప్రతిష్ఠాపనను జూచుటకు నోచుకొనరైరి.

శ్రీరంగవిగ్రహముయొక్క సాహసోపాఖ్యానము కొందఱు
 తెలుగుకవులను ఉత్తేజపఱచినది. శ్రీగిరి యనుకవి (నవనాథచరిత్ర)
 మొదలైనది రచించినయతఁడు) కీర్తి, శ. 1300 ప్రాంతపువాఁడు.

18. తిరుపతి దేవస్థానమువారి ఎపిగ్రాఫికల్ రిపోర్టు పు 131, 132.

19. ఆంధ్రుల చ-త్రము, (వి. ఏ.) మూ. భా. పు. 410.

20. డిటా డిటా పు 345

అతఁడు 1310 ప్రాంతములో శ్రీరంగ మాహాత్మ్య మనుప్రబంధమును సృష్టించెను. అయితే యాగ్రంథము నేను లభించుటలేదు. ²¹ భైరవ కవి (1320-80) శ్రీరంగమాహాత్మ్య మను తెలుగువాక్యమును 1370 ప్రాంతములో రచించి రాఘవామాత్యునకు సంకీర్త మిచ్చెను. ఇంక భట్టపరాశరుని, నృసింహకవిని గుఱించి చూచెదము,

తూర్పుగోదావరిజిల్లాలో గోదావరీనదియొక్క తూర్పుగట్టున, రాజమహేంద్రవరమునకు నుత్తరముగా పన్నెండుమైళ్ళదూరమున కోరుకొండ యను గ్రామమును, కొండయుగూడ నున్నవి. రెడ్డిరాజులు కొండలు కోరుకొండకు ముఖ్యపట్టణముగాఁ జేసుకొనిపాలించుచుండిరి. వారికి కోరుకొండరెడ్లు లేక మంచికొండరెడ్లుని పేరు. ఆనాటిరాజులందఱి దక్షిణవంశ మని చెప్పవచ్చును. అట్లే మంచికొండరెడ్లు వంశములోను ²² కాని ఆవంశములోనివాఁడైన ముమ్మడింద్రరెడ్డి (1340-1370) వైష్ణవము నభిమానించెను. శర్వజ్ఞసింగమనాయని ప్రాపకమును గోరి యట్లు చేసియుండును. వేదాంత దేశికుని శిష్యుఁడైన భట్టపరాశరుని తన రాజ్యమునకు నాహ్వానించెను. ఆగురువు కోరుకొండను చేరి కొంత కాల ముండెను. కాని యతఁ డచ్చటనే విష్ణుపదమునకుఁ బోయెను. మరణించుటకుఁ బూర్వము భట్టరు, తాను కోరుకొండమీదనే లక్ష్మీ నృసింహుడనై వెలసెద నని చెప్పెనట! అతని మరణము క్రీ. శ. 1350 కావచ్చును. కోరుకొండమీది లక్ష్మీనృసింహ దేవాలయము 1353 లో నెలకొల్పఁబడినది భట్టరు కొంతకాలము కోరుకొండలో నుండుట చేత, నతని స్మారకముగా, ఆకొండకు పరాశరశైల మనియు, దేవునికి పరాశరనృసింహమూర్తి యనియు పేర్లు పెట్టఁబడెను.

21. భైరవ కవి కాలనిర్ణయమును గుఱించి నేను వ్రాసిన వ్యాసము అమదిగి తము.

22. ఆంధ్రుల చరితము (చి. పీ.) యూ. భా. పు 121-127 (రెడ్డిసంచిక, ప్రాచీనాంధ్ర భూగోళములలో గూడ వై సమాచారము మరల వ్రాయఁబడినది)

భట్టపరాశరునకు, మరణమునకుఁ బూర్వమె, ముమ్మడింద్రరెడ్డి యొక గ్రామమును దానము చేసెను. భట్టరు మరణించినపిమ్మట నతని తల్లి దానిని (శ్రీ)రంగనాథస్వామికి²³ శాసనముగా దానము చేసినది. దానిలోఁ జెప్పబడిన యొక ముఖ్యాంశ మేమనగా, భట్టపరాశరునకుఁ బూర్వమె యారుగురుపరాశరభట్టు లుండినారు. అతఁడు ఏడవవాఁడు.

సంకుసాలసృసింహకవి యొకేమాటలో పేర్కొన్న భట్టపరాశరుఁ డతఁడె కాని యన్యుఁడు కాడు. అతఁ డెంతో ప్రసిద్ధికెక్కినవాఁడు; కాబట్టియే సృసింహకవి యతని విషయము నొకేమాటలో తేల్చివేసి నాడు. ఆవైష్ణవగురువువ్యక్తైకీకరణమునకు మఱియొక పదమునకు గూడ నోచుకొనలేదు.

సృసింహకవి, భట్టపరాశరునినుండి గురూపదేశమును 1350లో పొందియుండును, అతఁడు వీరవైష్ణవసిద్ధాంతమును మెచ్చుకొన్నారు. అతనివయస్సు ఇరువదికంటె నధికముగా నుండకపోవచ్చును.

సృసింహకవియొక్క గురువు ఆ భట్టపరాశరుఁడె కాని మఱి యొకఁడు కా డనుటకు మఱియొక చిన్న యాధారము గూడ నున్నది. వేదాంతదేశికుని దైన “క్షోణీకోణ” యను శ్లోక మిట్లు తెనుగుఁజేయ బడినది—

శా. జ్ఞానప్రోథమహాకవీశ్వరవచస్సంస్తూయమానుండు ల
 క్ష్మీనాథుండు, మదల్పవాక్యరచనాప్వీకర్త గాకుండునే ?
 నానాభూషతులెల్ల గానుకలు రత్నశ్రేణి లర్పింపఁగా
 ధానాముష్టి ముచుంగుచేలుఁ గరుణన్ ధన్యాత్ముఁగా జూడఁడే
 (కవికర్ణ-పీఠిక 28)

భట్టపరాశరుని నోటినుండి విన్నశ్లోకమునే సృసింహకవి యట్లనువదించియుండున ని²⁴ రాళ్లపల్లి అనంతకృష్ణశర్మగారు చెప్పిన మాటలు సబబుగా నున్నవి.

23. ఆంధ్రకవి తరంగణి చా. శే.) సం 8-18.
 24. ఆ. సా. ప. ప. సం 6-273.

పరాశరభట్టు అనుపేరుగలగురువులలో రెండురకముల వారున్నారనవచ్చును, శ్రీరంగ దేవునిభక్తులు కొందఱు, తిరుపతి వేంకటేశ్వరునిభక్తులు మఱికొందఱు పదునారవశతాబ్దమునుండియే తిరుపతికి ప్రసిద్ధివచ్చినది. కాబట్టి వారు పేర్కొను దేవునిబట్టి వారికాలమునుగూడ స్థూలముగా నిర్ణయింపవచ్చును. దానికి ఇతర ఆధారములుగూడ కలిసిరావలెను.

5. కావ్యము

పదునాఠవశతాబ్దిలో ప్రబంధ మనుషదము పరిపాటియైనది. విలాసకావ్యములనె కాక భాషాకావ్యములను, శాస్త్రకావ్యములను గూడ ప్రబంధము లనిరి. భట్టు మూర్తి తనహరిశ్చంద్రీనలోపాఖ్యానమును మహాప్రబంధమున్నాడు. మూర్తికవి తన సరసభూపాలీయమును శాస్త్రకావ్యమును ప్రబంధమున్నాడు. అట్టిసందర్భములో మాంధాతృచరిత్రను కావ్యమని పేర్కొనుటను జూడగా, నాగ్రింధము విలాసప్రబంధోద్యమమునకు ముందే పుట్టిన దని తోచకమానదు. అయితే మఱియొకసం దేహము కలుగవచ్చును. పదునైదవశతాబ్దము వఱకును ముఖ్యముగా అనువాదకావ్యములే కనబడుచున్నవికదా; కవికర్ణరసాయనము అనువాదముగాక స్వతంత్రీరచన; కాబట్టి అది పదునైదవశతాబ్దమునకుఁ బిమ్మట పుట్టినదియని యెవ్వరైన వాదనకుఁ బూనుకొనవచ్చును. దానికి సమాధానము చెప్పవలసియున్నది. పదునైదవశతాబ్దాంతమువఱకును మనకుదొరికినకావ్యములను గమనించగా, వానిలోనూటికి తొంబదిపాళ్ళు స్కృతమునుండి తెలుగునకు దింపినరచనలే! అంతమాత్రముచేత స్వతంత్రీరచనలు లేకపోయినవని తలచుట వట్టిపొరపాటు. వాటిసంఖ్య తక్కువ యవి తలపోయరాదు. నన్నయభట్టు చేసినమిగతరచనలు గనబడుటలేదు. భీమకవి రచనలు దొరకుట లేదు. తిక్కనవిజయసేనము; ²⁵ చక్కోపాణిరంగనా

ధుని వీరభద్రవిజయము, శరభచరిత్రము, శ్రీగిరినాథవిక్రమము, మిత్రవిందాపరిణయము; నాచనసోమనాధుని వసంతవిలాసము; రావి పాటితిప్పన్న మదనవిజయము; చిమ్మపూడియమరేశ్వరుని విక్రమ సేనము; దోనయమాత్యుని శర్కలోకాశ్రయము; శ్రీకవియొక్క నవనాథ చరిత్ర; పశుపతినాగనాధుని రచనలు; శ్రీనాథమహాకవి యితర రచనలు మొదలైన వెన్నియో కనబడుటలేదు. సకలసీతినమ్మ తములోఁ జెప్పబడినకొన్ని గ్రంథములు బైటవడుట లేదు. పెదపాటి జగ్గనకవియొక్క సంకలితగ్రంథములో నీయబడినప్రబంధములలో నెన్ని ప్రాచీనరచనలో చెప్పలేము. ఇంకను కవిరాక్షసుఁడు, క్షేమేంద్రుఁడు, అమృతనాథుఁడు మొదలగువే రెన్నియో తెలియుచున్నవి. రచనలు బైటికి రాలేదు. ప్రజలు, సామాన్యపండితులు రానురాను మౌలికరచనలయొక్క సొగసు నెఱుఁగకయు, మతసంబంధరచనల నాదరించియు, భాషలో మొదలువేయు తక్కువరకపు రచనలను మెచ్చుకొనియు, పూర్వపు ఉత్తమసాహిత్యమును నిరాదరించిరి. ఇప్పుడు మిగిలినవాటినిబట్టి అనువాదయుగ మని వెనుకటియుగమునకు పేరు పెట్టుట ప్రమాదము మాత్రమే. తొలియుగములోని రచనల యైన మాంధాత్రచరిత్ర యాదృచ్ఛికముగా మిగిలిన దని చెప్పినను చెప్పవచ్చును. అది ప్రాచీనస్వతంత్ర రచనలలో నొకటి.

నృసింహకవియు, మడికిసింగనయు (1340-1400) గమకాలికులు. కవికర్ణరసాయనములోఁ జెప్పబడినరాజనీతులలో (ద్వి. ఆ. 4-53) నొకపద్యమైనను మడికిసింగన్నయొక్క సకలసీతినమ్మతములోని కెక్కకతోపుటకు సమకాలతయే కారణమైయుండును.

సరసింహకవి గురూపదేశమును పొందునాటికి (1350) యిరువది యేండ్లవాఁడై యుండుననుకొంటిమి. అతఁడు కవికర్ణరసాయనమును నలుబదియవయేట (1370) సంతరించియుండును. ²⁶ పన్నిద్దరాళ్వారు

26. ప్రబంధమణి భూషణము (మా. రా. కవి) పీఠిక 5

లను మఱియొక గ్రంథమును గూడ రచించినాడట. మొత్తముమీద నతఁడు డెబ్బదియేండ్లు బ్రతికి 1400 లో వైకుంఠమును నలంకరించి యుండును.

6. ఐతిహ్యము

కృష్ణ దేవరాయలకాలములో సంబంధించిన ఐతిహ్యము నిచ్చటఁ జూచెదము. కృష్ణ దేవరాయలకు ²⁶ మోహనాంగి యనుకుమార్తె యున్నదట! ఆమె తండ్రితో చదరంగ మాడుచు, తనపావు నొకదానిని నప్పుటకు సాధ్యము గాకపోగాఁ ఉద్ధతులమధ్య పేదకు నుండదరమె' యని వాకొన్నది. ఎంతో చక్కగాకుదిరిన యా యుట్టంకింపునకు కృష్ణ రాయ లానందించి, కుమార్తెను పద్యమును పూర్తిగా చదువు మనగా నామె—

గీ, బత్తుకొనివచ్చు కటికుచోద్వృత్తిఁ జూచి

తరుణితనుమధ్య మెచటికో తలఁగిపోయె

నుండెనేనియుఁ గనఁబడకున్నె! యహహ!

యుద్ధతులమధ్యమునఁ బేద కుండదరమె

(ఆ కి-96)

యని చదివి, ఆపద్యమును కవి యమ్ముచుండగా కొంటి నని చెప్పెను. రాయలు ఆశ్చర్యముతో యావద్విషయమును బరిశోధింప దలచినాడు. సృసింహకవి విజయనగరమునకు వచ్చినట్టును పెద్దన యడ్లుపడి రాజదర్శనము గానీయనట్టును, కవి శ్రీరంగమునకు బోయి యా దేవునికి తనకావ్యమును సమర్పించునట్టును విని విచారించినారు. సృసింహకవి పదునాల్గవశతాబ్దివాఁడు, రాయలు పదునాఱవశతాబ్ది వాడు, కాఁబట్టి యాకథ శుద్ధకల్పితము. అయితే నరసింహకవికాల మున నొకపెద్దనకవి లేకపోలేదు. వానినిగుఱించి చూచెదము.

విశ్వాఖిజిల్లాలోని యెలమంచిలి రాజధానిగా చాళుక్యవంశము

26 మోహనాంగి చదువుకొన్నదియే కాక మరీచీపరిణయమన తెలుగు ప్రబంధమును వ్రాసెనట! కాని యా పుస్తకమెచ్చటను లేదు..

లోని యొక శాఖవారు క్రీ.శ. 1200 నుండియును బరిపాలించుచుండిరి. వారు కవిపోషకులుగా గూడనుండిరి, దోనయకవి 1358 లో ఉపేంద్ర రాజునకు సస్యానంద మను శాస్త్ర కావ్యము సంకీర్త మిచ్చెను. ఆరాజ వంశములో మనుమోపేందుడు డనురాజు 1380 ప్రాంతమున బాలించినాడు. అతనికుమారుడు విశ్వేశ్వరప్రభువు, కుమార్తె అంబిక. విశ్వేశ్వర రాజు 1400 ప్రాంతమున నుండినాడు. అతనికి విన్నకోటపెద్దనకవి 1406 లో కావ్యాలంకారచూడామణి సంకీర్తమిచ్చినాడు. సృసింహకవి యొక్క కడపటివయస్సులో విశ్వేశ్వర రాజు, పెద్దనయు వడుచువారై యుందురు. పై నఁజెప్పిన యైతిహ్యము మనుమోపేందుడు పెద్దన, అంబికల నాటిది కావచ్చును. కాబట్టి యది కేవలము కల్పితము కాకపోవచ్చును.

7. స్వస్థలము

సరసింహకవి తెలుగు దేశములో ఫలానాప్రాంతపువాఁ డను ప్రతీతి కనఁబడదు. అతఁడు కడపజిల్లావాఁ డనుజనశ్రుతి లేదు. కడప జిల్లావా డని²⁷ బమ్మెరపోతన, అయ్యలరాజు రామభద్రకవి, అల్లసానిపెద్దన, రామరాజభూషణుఁడు, తరిగొండవెంకమ్మ, వేమన, కవిచౌడప్ప, పండితరాజ్ జగన్నాథకవి, కోలాచలమల్లి నాథసూరి-చెప్పఁ బడుచున్నారు. అట్టిజనశ్రుతిలోఁ గొన్నినిజముగా నుండుటయు గలదని మన మెఱుఁగుదుము.

కడపజిల్లాలో సుంకేసుల అనుగ్రామ మున్నది. ఆ గ్రామము నుండియే సృసింహకవియొక్క యింటిపే రైనసంకుసాల వచ్చిన దని కొందఱిసమ్మతము. దానిలో నిజ మెంతయున్నదో చూచెదము.

బౌద్ధానిఘంటువులో సుంకేసులము లేక సుంకాసరి యనగా తెల్లనిపువ్వులు గల యొకపెద్దచెట్టనియున్నది. అట్టిచెట్లు ఆగ్రామ

27. కరవలూ జరిగిన పరివత్సభలో జనమంచి శేషాద్రిశర్మ గారిచ్చిన యుపన్యాసము. ఆ. సా. ప. ప. సం 6-సం 5 పు 212

ములో నుండుటచేత దానికి నాపేరు వచ్చియుండు నని స్థూలదృష్టికి గోచరింపవచ్చును, అది యట్లుండనిండు.

ఇప్పుడు సుంకేశల యనిచెప్పబడెడి గ్రామమునకుఁ బూర్వపు పేరు కేఱుగా నున్నది. 28 క్రీ.శ. 1600 ప్రాంతములో దామెర వెంకటప్పభూపాలుఁడు రాజ్యమును చేయుచుండగా, సుంకేశల రాజ్యమును మురాలి భానుఁడు పరిపాలించుచుండును, దానిముఖ్యపట్టణము సుంకేశల, అప్పటిలో దామెరవారికిని, భాన్ నకును జగడము జరిగినది, ఆనాటి యొకకవి—

సీ, సుంకేశపురిలోన శూరుడై మ్లేచ్చుండు

కలుషుఁ డెంతయు మురాత్థానుఁ డనగ,

బలియుఁడై యెదిరింప బవరములో, వాని

శిరము వ్రేయులుచేసి శీఘ్రమునను

అని వర్ణించియున్నాడు. ఆయూరిపేరు సుంకేశయె యుండగా తురకలపరిపాలనలో దానియుచ్చారణ సుంకేశల యైనది. విశాఖజిల్లా లోని యెలమంచి యను గ్రామనామము యెలమంచిలి యైనట్లుగా నది కూడ నున్నది. పై గ్రామముయొక్క తొలిపేరు సుంకేశ యని తెలుసు కొంటిమికదా! సుంకేశ యనునామమునకుసాల యనిగాని లేక సుంకు సాలయనిగాని మారినదనుట సబబుగాదు. కాబట్టి కవియొక్క స్థల మని చెప్పబడెడి సుంకుసాల కడపజిల్లాలోనిది గాక మఱియొకచోటిది యగు నని గ్రహింపవచ్చును, అది యేదో తెలుసుకొనెదము.

తూర్పుగోదావరిజిల్లాలోని కొండుకొండకు భట్టపరాశరుఁడు విచ్చేసినప్పుడు, నరసింహకవి యుపదేశమును బొందె నని చెప్పియుంటిమి కదా! అతఁడు తూర్పుగోదావరిజిల్లానివాసి యైయుండినప్పుడే యట్టిదిసహజమగును. కాబట్టి కవియొక్క స్థల మనిచెప్పబడెడి సుంకు

సాల తూర్పుగోదావరిజిల్లాలోనిదె కావలెను. కాని యట్టిపేరు గల గ్రామమేదియు నక్కడ లేదు. కవియింటిపేరు సంకుసాల యనియేకాక సంకసాల యనిగూడ చెప్పబడుచుండిన దని మనము ఆదిలోనే చూచితిమి. సంకసాలయనగా నేమో తెలుసుకొనెదము.

గోదావరినదీప్రాంతమున చిన్న స్వతంత్రరాజ్యములు బలిసినవి. ఏటిమీద నరుకులు రవానాచేయునప్పుడు సంకములను వ్యాపారస్థుల వద్దనుండివసూలు చేయుచుందురు. ఈనాటి చౌకీపోస్టులవంటివి ఆనాటి సంకసాలలు అవి రేవులవద్ద నుండును. వాటియందు సంకములు వసూలుచేయుసిబ్బంది యుండును. వారివృత్తి సంకములు వసూలు చేయుటయే. నరసింహకవి యేదో యొకసంకసాలలో తల నమ్ముకొని యుండగా, అతనికి సంకసాల యనుయింటిపేరు యేర్పడినది. దాని యాభాసరూపమే సంకుసాలకాబట్టి నరసింహకవి గోదావరీతీరవాసి. అంతేకాక యతఁడు రాజమహేంద్రవరకాపురస్థుఁ డనిగూడ తేల్చి వేయవచ్చును.

సృసింహకవి మాంధాతచరిత్రమును రచించినాడు కదా ²⁹ అతని వంశమువారికి మాంధాతచరిత్రకవివారని పేరువచ్చుటలో వింత లేదు. అది క్రమముగా మాంధాతవారగును. నేడు రాజమహేంద్రవరములో పోతగట్టువద్ద మాంధాతవారివీధి యున్నది. అందులో మాంధాతవారున్నారు. అది సృసింహకవి యుండిన స్థలమనియు, అతని వంశమువారు వారె యనియు చెప్పవచ్చును. వారు వెలనాటివైదికులు. అయితే సృసింహకవికాలమున కింకను యింటిపేర్లు పరిపాటి కానట్లే, శాఖాభేదములుగూడ పుట్టలే దని యెఱుగవచ్చును.

ఏ కవియొక్కస్వస్థాన మైనను, అతఁడు తనకావ్యములో వాడినమాండలికపదములనుండి స్థూలముగా గ్రహింపవచ్చును, ఇప్పు

29. కవుల యింటిపేళ్ళు ఆనేకవిధములుగా నేర్పగును. శ్రీనాథ మహాకవి యొక్క దౌహితులు శ్రీనాథుని వారసు ఇంటిపేరున పెట్టుకొన్నారు. అది యొక గుర్తుమాత్రమే

డావిషయమును జూచెదము, నరిసింహాకవి యుపయోగించిన ఈక్రింది పదములనుబట్టి, ఈతఁడు తూర్పుగోదావరిజిల్లానివాసి యని చెప్పవచ్చును. ఎలుఁగురాయుట (2-75) కంఠధ్వని తగ్గుట; అవిక (1-158); శివములెత్తుట (2-169); నెత్తురుమడుపులు (2-175) నుయ్యి (3-58) బావి; ఏటి కెదు రేగుట (3-58, 200) కుడిచినిల్లు (3-117) తిన్నయిల్లు; పెండ్లికి ఎదుర్కొని (3-150) ఎదుర్కొలు అనివాడుకలో నున్నది; సభము అల్లోనే రేకువలె నున్నది (4-123) అల్లోనే రేకుపండ్లు అచ్చట సామాన్యముగా లభించును. వెక్కసము (6-9) అధికము; వనధి సర్వంకవం బయ్యు రేవులన కానిచోరనిరీతి (5-78); పడపిందె (6-42); ఉప్పున ఊడుట (6-144) తమ్మలకునోరొగ్గుకున్నె (6-151) తమ్మయనగ నమిలిన కాంబూలము,

8. టూ కీ రా జ కీ య చ రి త్రి

కీ), శ. 1323 లో కాకతీయసామ్రాజ్యము చితికిపోగా, చిన్న చిన్న రాజ్యము లెన్నియో వుట్టి, ఒకదానితో నొకటి యుద్ధము చేసికొనుచుండినవి. పడమటిభాగమున విజయనగర రాజ్యము 1336 లో స్థాపింపబడినది. పశ్చిమోత్తరముల బహమనీరాజ్యము 1347 లో వుట్టినది. కాపయనాయకుఁడు ఓరుగంటిలో పరిపాలించి 1369 కి తుద ముట్టినాడు. రాచకొండ రాజధానిగా పద్మనాయకులు పాలించుచుండిరి. నెల్లూరు, గుంటూరుజిల్లాలలో కొండవీటిరెడ్లు విజృంభించిరి. పడమటి గోదావరిజిల్లాలో ఉండిరాజు లుండిరి. మన్నెపుప్రాంతమును సూరవరము, కాసువరపుకోట రాజధానులుగా ఏఱువరాజవంశ మేలుచుండెను. తూర్పుగోదావరిజిల్లా మన్నెపుప్రాంతమును, కోరుకొండ రాజధానిగా కోరుకొండరెడ్లును; పితాపురమునుండి కొప్పులరెడ్లును; విశాఖజిల్లాలోని యెలమంచిలినుండి చాళుక్యశాఖవారును; మఱికొందఱును పాలించుచుండిరి. వారికి ఉత్తరమున కళింగ రాజ్యమున్నది.

ఈ రాజులు ఎవరికివారే వీకచ్చత్రాధిపతులై, దొమ్ములాడుకొనుచుం
డిరి, కాఁబట్టి రాజకీయశాంతి మృగ్యముగా నుండినది, అయితే
రాజులు తమశక్తికొలదియు కళల నభిమానించి, పోషించిరి. కాఁబట్టి
కవులు చాలమందియే యుండి రనవచ్చును. సరసింహకవిజీవిత మం
తయు నట్టిరాజకీయపరిస్థితులలోఁ గడచిన దని చెప్పవచ్చును. అతనికి
సమకాలికులు భైరవకవి, ³⁰ మనుమంచిభట్టు, శ్రీనాథుఁడు దోనయ,
విన్నకోటపెద్దన, జక్కయ్య, కొఱవిగోపరాజు మడికిసింగన, అనంతా
మాత్యుఁడు మొదలగువారు. అయితే కవులు సాధారణముగా రాజా
స్థానములలో కుదురుకొనుచుండిరి. సరసింహకవితీరు వేఱుగా నున్నది.

9. బహుస్వేచ్ఛాస్వభావము

నృసింహకవి మొదటిలో కొన్నియాస్థానముల వెంటఁ దిరిగి
యుండును. అయితే అతనిది బహుస్వేచ్ఛాప్రకృతి, కాఁబట్టి యెక్కడను
ఇముడలేరు. అతఁడు తోడికవులతో నెట్లుండెనో తెలియదు. అతఁడు
తనయొక్కవిలువను పూర్తిగా నెఱిగియున్నవాఁడు తనకు ముందున్న
గొప్పసంస్కృత, తెలుగుకవులపేర్ల నెత్తక, ఒక్కనమస్కారబాణ
మును విడిచి యూరకొన్నాడు.

కవులు తమ్ము పోషించు రాజులయభిప్రాయములకు లొంగియుండ
వలెను, వారిలో నెరసులను జూపరాదు. రాజులు నిగంతుశులు. అట్టి
రాజులకును, స్వైరుఁడైననృసింహకవికిని నైక్యత ఘటిల్లదు. అతని
వలె రాజులను జీవచ్చవములు, పిశాచములు, దురాత్ములు అని నిందిం
చినకవిచంద్రుఁడు మఱియొకఁడు లేడు. వారికి నంకిత మిచ్చినపుస్తకము
కుక్కముట్టుకున్నపాలవంటి దట! (పీఠిక 25) కాఁబట్టి రాజపోషణ
నున్న. ఆసుహాకవి తనపాట్లను తాను పడినాడు, తనకావ్యగౌరవమును
గాని, ఆత్మగౌరవమునుగాని పోగొట్టుకొననిధీఁడు.

30. మనుమంచి భట్టుగుఱించి నేఱువ్రాసిన వ్యాసమి. కను ముద్రంపఁబడలేదు.

మతములో నైక్యత ప్రధానము. వెట్టిమొట్టిసిద్ధాంతములు ప్రచారము లైనకొద్దియు ప్రజలలో నేకీభావము నన్నగిల్లును. అట్టి యెడ మన దేశమునకు పదునొకండవశతాబ్దినుండియు క్రొత్తమత సిద్ధాంతములపీడ పట్టినది, దానికి తోడు మఱియొకదుర్గణము వుట్టినది. అది గజనీమహమ్మదును జూచి నేర్చుకొన్న తెలివి! కొండలు మతో ధారకమ్మన్యులు కుతంత్రములు పన్ని కొన్నివైవదేవాలయములను వైష్ణవదేవాలయములుగా మార్చుచుండిరి. అజ్ఞాను లైనరాజులు కొండరుతటనులుగా నుండిరి. అట్టివారివల్ల దేశములో ననైక్యతా విషవాయువు ప్రసరించినది. ఈ దుస్థితి విజయనగరసామ్రాజ్యము యొక్క కడపటిదశలో ప్రబలినది. మహమ్మదీయవిజయములకు దోహద మిచ్చినది. వారు దేవాలయములను చిదుకగొట్టి, మశీదులను లేపిరి, మతములోని యైక్యతను గ్రహింపకపోవుట నృసింహాకవిలోని యొకపెద్దలోపము.

నరసింహాకవియొక్క స్వేచ్ఛాప్రకృతి, మతసిద్ధాంతముగూడ రాజాశ్రయమునకు నడ్డువచ్చినవి. దీక్షు లేనివానికి దేవుడె దిక్కు ! అతడు తనకావ్యమును కావేటిచుధ్య నున్నరంగనాథుని కిచ్చి తృప్తి పడినాడు. తనపాలంబడిన మాంధాతమహారాజునుదుట విష్ణుపాదము లను పెట్టించినాడు.

10. ఇతివృత్తము; రసము

గరుడపురాణము, బ్రహ్మాండపురాణము అను రెండుపురాణము లలో శ్రీరంగమహాత్మ్యకథయున్నది. దానినె గ్రంథాదిని నృసింహాకవిపీఠికగా టూకీగావ్రాసినాడు. దానినివిడిచిపెట్టి శ్రీరంగనివునరుద్ధారణచరిత్రను వ్రాసియుండినయెడల యథార్థాంశములతో చిరాజిల్లుచుండెడిది.

శ్రీరంగమహాత్మ్యములోని ముఖ్యాంశమేమనగా-రావణుని తమ్ముడైనవిభీషణుడు అయోధ్యనుండి రంగనాథస్వామివిగ్రహ

మును విమానముమీద నాకాశమునకెత్తినాడట! పిమ్మటనావిమానమును కావేరీనదిమధ్యను లంకలోదింపినాడట! మఱియెగురవేయుటకు సాధ్యముగాక తనదారినితానుపోయినాడట! ఇట్టికల్పనాకథయే సల్లగొండజిల్లాలోనున్న కొలనిపాకలోని మాణిక్యదేవుని గుఱించి కూడ నున్నది.

సరసింహాకవియొక్కప్రతిజ్ఞ యిట్లున్నది- తనశృంగారవర్ణనను విన్నయతివిటుఁడును, వైరాగ్యవర్ణనను విన్నవిటుఁడు యతియు నౌదురు (పీఠిక 22) అట్టివర్ణన కనుకూలముగానొక కథను కనుఁగొనవలెను. షోడశమహారాజులలో నొకఁడును, సూర్యవంశీకుఁడనైన మాంధాతరాజు ప్రాప్తించినాడు. అతఁడు విభీషణునికాలమువాఁడని కవినిర్ణయించుటచేత, రావణునితో నొకయుద్ధమును కుదుర్చుటకు వీలైనది.

కవితనకావ్యమును ఆరు ఆశ్వాసములుగా వ్రాయుచు, మూడు భాగములుగా జేసినాడు. మొదటి రెండాశ్వాసములలో మాంధాతరాజు పుట్టుక, సింహాసనమెక్కుట, ద్విజయములువర్ణింపఁబడినవి. అట్లు వీరరసము ముగిసినది. తర్వాతి రెండాశ్వాసములో రాజుగారి ప్రేమ, పెళ్ళి, శృంగారకీడలునున్నవి. అట్లు శృంగారరసము తుదముట్టినది. కడవటిరెండాశ్వాసములలోను మతము, భక్తి, వేదాంతము, వైరాగ్యము వివరింపఁబడినవి. అట్లు శాంతరసము పూర్తియైనది కాఁబట్టి ఈ గ్రంథములో ఏ యొక్కరసముది పైచేయికాలేదు. వీర, శృంగార, శాంతి లేకజ్ఞానరసములు సమముగా వర్ణింపఁబడినవి. శాంతరసములో విశిష్టాద్వైతము మిశ్రితము చేయఁబడినది. అది ప్రచారలక్షణము కాఁబట్టి మాంధాతృచరిత్రమును వేవలము విలాసరచనగా నెత్తుకొనక, మతదృష్టిని జొప్పించినాడు. నిజముగా మాంధాతకథ మొదటి నాలుగా శ్వాసములలో పూర్తియైనది. కాని మతప్రచారదృష్టితో మాంధాత

పూర్వజన్మవృత్తాంతము, తపస్సు అనుసంశముల నెత్తుకొని, మరి రెండ్రాశ్వాసములుగా పెంచి భక్తిప్రచారము చేసి తృప్తి పడినాడు. కథలోమట్టుకు జీవితచరిత్రకు కావలసినయైక్యత యున్నది-పుట్టుక, పెరుగుదల తురీయదశ అయితే దీసిలోని తపస్సు కడపటియంశమై, తురీయదశలోని భాగ మైనది.

కవులు సమకాలపుఘటనలను పుస్తకములలోఁ గనఁబఱచెదరు, కాని ఆకావ్యములో నట్టివి స్పష్టముగా లేవు. కవి నాలుగువర్ణజాతి వారిని వర్ణించుసందర్భములో, వాల్మజాతివారిని కృషీవలులుగాఁ గాక యుద్ధభటులుగా వర్ణించినాడు. ఇది సమకాలికాంశ మనవచ్చును. ఆ నాడు క్షత్రియులే కాక రెడ్లు మొదలైనవారుగూడ దేశభాగములను బాలించుచుండిరి. మంచికొండరెడ్లు కోరుకొండను బాలించుచు, తాము బ్రహ్మక్షత్రియవైశ్యులుకంటె పరిశుద్ధుల మని ³¹ శాసనములలో వ్రాసుకొన్నారు. మాంధాతచరిత్రలో వేశ్యలవర్ణనలు మితిమీరి యున్నవి. అది కవిచేసినప్రతిజ్ఞాఫలితమై యున్నది. దాని యశ్లేలతను కవి గుర్తించలే దని చెప్పవలసియున్నది.

11. సం దేశ ము

సృసేహకవి రాజ్యపాలకులను పిశాచములు ఇత్యాదులుగా వర్ణించి యూరుకొనలేదు, రా జెట్టివానిగా నుండవలెనో వారికి బోధింపదలచినాడు, ఒక ఆదర్శరాజు యొక్క జీవితమును వివరింపఁ బూనుకొన్నాడు. ఆపనికి మాంధాతరాజును తీసుకొని, ఆదర్శరాజు యొక్క జీవితమును చిత్రించినాడు. దానిలో నె వారికి మతాదర్శమును గూడ దెలిపినాడు. అట్లు ఆతఁడు పరిపాలకుల నొకసం దేశము నిచ్చినాడు, మతప్రచారము బట్టబ యలుగా నున్నది.

31. ఆంధ్రుల చరిత్రము (చి.పి) మూ. భా. పు 129.

12. క వి త్వ ము

నృసింహకవికి మహాకవులు ఒరవడి పురాతనకవీశ్వరు లేగనివీధి లేదు (పీఠిక 18) అనితొలుతనే చెప్పినాడు. అయితే కోకిలకు పాడుట సహజము (పీఠిక 18), కాబట్టి తాను పాడుచున్నా నని సంజాయిషీ చక్కగా నిచ్చినాడు.

ఆ కవి వర్ణనలలో సిద్ధహస్తుఁడు నాలుగవయాశ్వాసములో వర్ణనలుతప్ప కథ లేదు. శృంగారవై రాగ్యవర్ణనలలో ప్రత్యేకశ్రద్ధను జూపినాడు. మాంధాతరాజయొక్క యుద్ధవర్ణన సహజముగాను, ఆవేశకరముగా నున్నది. ఆరాజునకు రాజనీతులను బోధించినాడు. భావములు లోతైనవి. ఆ కవికిసహజవర్ణనలే కాని, అతిశయోక్తులంతగా నసివడవు. అది యాతని లోకజ్ఞతను, వివేకమును వెల్లడించుచున్నవి. అట్లతఁడు అతిశయోక్తులలో తలదాచుకొనుకవులకంటె మిన్న. అతనితోవ యతనిదె, మతగ్రంథమును గాక రెండింటిని చేర్చిన వింత కావ్యమును పుట్టించినాడు. క్రొత్త మతసిద్ధాంతపునుడిలోఁ జిక్కుకొన్నాడు. రాజులలో కొందఱుపండితు లున్నారు. హరు మెచ్చుకొనునది పండితకవిత్వము. కాబట్టి కవులకు వై లినిర్ణయములో పూర్తిగా స్వాతంత్ర్యము లేదు. తమ్ముపోషించెడివారి నొకవైపున తృప్తిపఱుపవలసియున్నది. అట్టిదుస్థితి ప్రధానముగా మధ్యయుగమువారికిఁ బట్టినది. పూర్వకవిత్వము తేటతైలిలో రసభావములతో చిప్పిలుచుండును పదునారవ శతాబ్దికిపిమ్మటఁ బుట్టినకవిత్వములో భావ జటిలముగాను భావము నీరసముగా నుండుట యొకసామాన్యలక్షణము. ఇతివృత్తము నామమాత్రముగా నైనను పూర్వవృత్తముగా నుండ వలెనని భట్టుమూర్తి తీర్మానము. ఆకొంచెమునుగూడ వదలెడి సాహసము అతనికిఁ బుట్టలేదు కదా!

నృసింహకవి పూర్వయుగము యొక్క మూడవ పాదములో నున్నాడు. ఏరాజాస్థానములోను కుదురుకొన్నవాఁడు కాడు. కాబట్టి యొకరిని తృప్తిపఱచుటకు గంటమును చేతబట్టవసరము లేదు. అతని స్వభావ మెట్టిదో, కవిత్వముగూడ నట్టిదియె. గోదావరి గంగ వెఱ్ఱుల వలె నుండును. పండితశైలి యాతని పరమార్థముకాదు. తేలెనుగు లోగూడ రచన యున్నది. రసమున కవసరమనితోచినచోట్ల సంస్కృతమును గుప్పింపక మానలేదు. భావమునకు, రసమునకు తగినశైలిని వాడుటయే యతని యాశయము. మృదుమధుర భాషకోసము తన్నుకు లాడక, తిక్కన మహాకవివలె సహజశైలిని వరించినాడు. అయినను పండితశైలికి బహుదూరముగా లేడు. అయితే అతని కవిత్వములో కోమలశబ్ద విన్యాసము నూతనపదబంధములు గనబడవు.

మహాకవికి నవసర మైనసాంక్షిత్వము, సర్వజ్ఞత యతనిలో నున్నవి. తన శక్తిసామర్థ్యములను పూర్తిగా నెఱిగినవాఁడు. కవులనే యాశ్చర్యపడఁజేయు కావ్యమును సృష్టింపగల నను అహంభావము నిండుగా నున్నది, కాబట్టి తనకావ్యమునకు కవికర్ణరసాయన మను గీర్వాణపు పేరును బెట్టినాడు. కవులు నవ్వుకొందురు గాక! అతఁడు సమర్థతతోనే నిర్వహించినాడు. ఆకావ్యమును కృష్ణదేవరాయఁ డనుకరించి యాముక్తమాల్యదను రచించినా డన్న వింతలేదు.

నృసింహకవి మహాకవియే గాని సామాన్యుఁడు గాడు. అతని కవిత్వమును గుఱించి మానవల్లివారు ³² కవికర్ణరసాయనము మను చరిత్రితో నీడురాదని యనేక విద్వత్కవుల యభిప్రాయము. అట్టివారిలో నే నేకీభవింపకుండుట నా యభాగ్య మని తలచెదను. సూతనకల్పనలు, రసస్ఫూర్తియు, హృద్యాలంకారములును, అశిథిల బంధమును గల యీకావ్యముతోఁ గేవలము దృఢశైలియు, బరాకాష్ఠయు గల మనుచరిత్ర యెట్లు తులనూగురు?" అని ప్రశ్నించు

32. ప్రబంధ మణిభూషణము (మా. రా) 1911

చున్నారు. ³³ గురుజూడ శ్రీరామమూర్తిగారు “ఇతనితో సమానుఁడగు ప్రబంధకవి ఆంధ్రములో నున్నట్లుగానే ‘కానుపించడు’ అన్నారు.

స్మరింహాకవి రాజమహేంద్రవరవాసి క్రీ. శ. 1330 లో జన్మించినాడు. బహుస్నేహాజ్ఞ జీవి. 1350 లో భట్టవరాశరుని శిష్యుడైనాడు రాజాస్థానములలో తాను గోరుకొన్న స్వేచ్ఛ కనబడలేదు. సుంకసాలలో ఆజన్మాంతము నుద్యోగిగానుండినాడు. ఆర్థికదుస్థితులను లెక్కచేయలేదు. 1370 లో మాంధాత్ర చరిత్ర మహాకావ్యమును సృష్టించినాడు. క్రీ. శ. 1400 లో తనను నిరాదరించిన లోకమును శాశ్వతముగా విడిచిపెట్టినాడు.

ఆతని ³⁴ మాంధాత్రచరిత్ర రాజులకు ఆదర్శ మని తలచినాడు. అతని స్వైరజీవితము కవులకు ఆదర్శము. ప్రపంచకములో స్మరింహాకవివలె ఆత్మస్వాతంత్ర్యమును తక్కిన వాటికంటె మిన్నగాఁజూచిన మహాకవులు అరుదు. అతఁడు మహాకవియే కాక మహాపురుషుఁడగుాడ.

33. కవి జీవితములు (గు. శ్రీ.) పు 461

34. విమలాంగి పరిణయమును మాంధాత్ర చరిత్రమును పద్యకావ్యముకాకీట్రీ బాలకవి (1730.90) రచించినారు (ఆంధ్రకవి సప్తశతి పుట 143)

పాపరాజకవి ప్రశంస

విద్వాన్ శ్రీ గున్నేపల్లి అక్షయలింగకవి.

- గీ. రసము చిప్పిల నుత్తర రామచరిత
మాంభ్రగీర్వాణ పదముల ననువదించి
ప్రౌఢి చూపిన కంకంటి పాపరాజు
కవివతంసులలోనఁ బ్రఖ్యాతి గాంచె 1
- గీ. కొన్ని చోటులఁ దిక్కన్నకన్న మించి
కొన్నిపట్టుల శ్రీనాథుచెన్ను గాంచి
కొన్నియెడలను బెద్దనగుణము పడసి
పాపరాజు రచించెఁ గావ్యము నయారే ! 2
- గీ. పాకభేదమున నెకాదు పాపరాజు
కల్పనాకౌశలమునఁ దిక్కన రచించి
నట్టి రామాయణముకన్న నఖిలగతుల
నతిశయించెడు నెంతప్రజ్ఞాన్వితుండో ! 3
- గీ. పాపరాజు కవీంద్రు ప్రబంధమందు
శబ్దచిత్రము లెన్నేని సంఘటిల్లు
నన్ని సామాన్యకవుల కావ్యముల నున్న
పగిది వృథకాక నరసార్థబంధురములు. 4
- గీ. వృత్తులును, భావశయ్యావిభేదములును
ధ్వనులు, రీతులు నర్థసందర్భములును
నెట్లు వెలయింపవలయుఁ దా నట్లు లరసి
కూర్చెఁ గృతి పాపరాట్కవికుంజరుండు. 5

గీ. ఇంపుఁ బెంపార ననవద్యహృద్యశబ్ద
 రత్నపుంగల్మిఁ గావ్యేందిరకు ఘటించి
 ప్రాథితయశమందు నల పాపరాజువోలె
 రచించిన సర్వసమ్మతము గాడె! 6

గీ. జన్మము తరింపఁ గర్ణరసాయనముగ
 నవరసస్ఫూర్తి వెలయువర్ణనలు పెంచి
 భగవదర్పితముగను గావ్యము రచించె
 తలఁప నితఁ డెంతయును ధన్యతముఁడు గాడె! 7

గీ. సరసమై మనోహరమునై, చవులు గొలుపు
 కవనమునఁగాక పాపరాట్కవివరుండు
 నయకళాభూతిఁ దత్త్వవిజ్ఞానగరిమ
 గణితశాస్త్రం నైపుణిని బ్రాఖ్యాతివడసె, 8

గీ. కూర్మిమై బాపరాజవాగ్గుంఘనముల
 నరసి యెల్లెడ నాఘనికాంధ్రకవులు
 స్ఫురదలంకారకలితయై సొంపు గులుక
 సుంస్కరింతురు గాక ! భాషావధూటి, 9

గ్రంథస్వీకారము; సమీక్ష

(శ్రీ) బండారు తమ్మయ్య)

దేవగంగె: భాష కన్నడము. పుటలు 496. రాయలుసైజు వెల రు 30-0-0 లు. ప్రకాశకులు: బి. శివమూర్తిశాస్త్రిగారి వజ్రీ పూర్వ్యత్వ సమితి, బెంగుళూరు.

ఇది బెంగుళూరులో వెలువడు “శరణ సాహిత్య” పత్రికా సంపాదకులును, పండితరత్న పద్మశ్రీ ఇత్యాది బిరుదాంచిత్రులును, కన్నడ సాహిత్య పరిషదధ్యక్షులునునగు శివశ్రీ బి. శివమూర్తిశాస్త్రిగారి వజ్రీపూర్తి సందర్భమున 1968 సం॥లో వెలువడిన బృహద్ద్రంథము. ఇందు రెండవభాగములో శ్రీశివమూర్తిశాస్త్రిగారి నుద్దేశించిన ఆశీర్వాచనములు, అభినందనలు, ప్రశంసలుకాక మొదటిభాగములో పలువురు ప్రఖ్యాత కర్ణాటభాషా విద్వాంసులు రచించిన సారస్వత వ్యాసములు 48 వరకు గలవు, ఆవ్యాసములు ఆంధ్రకర్ణాట భాషలకు రెండింటికి సంబంధించినవై యున్నవి, కావున వీనిని ఉభయభాషా సారస్వతములగూర్చి అభిరుచిగల పండితులందరు తప్పక చదువదగి యున్నది. అందరును నీప్రశస్తిగ్రంథమునకు స్వాగతమొసంగుదురు గాక ! యని హెచ్చరించుచున్నాము.

మ హా మౌ ని గాం ధి

కీ. శే. డా॥ మానేపల్లి కుమారస్వామి,
 కడఁగి పూర్వారాచార కఠినధర్మములకు. మచ్చికతో దగనచ్చజెప్పి
 యాధునికాచార కావివేకాళిని. సహనంబుగైకొని చక్కదిద్ది
 మితిలే కథోగతి మిణుకుదురాచార, పరుల గనికరించి పైకి దెచ్చి
 జాతిమతాద్వైషమ్యంబులం ద్రోంచి, సమతత్వ విజ్ఞత సంతరించి
 మాతృదేశీయ దాస్యంబు మాసిపోవ
 రాజ్యరమదెచ్చి మనకు స్వ రాజ్య మిచ్చి
 స్వపరిపాలనా నందవై భవము చాటి
 స్వజనసౌభాగ్య మిదె కరం చందు గాంధి॥

బ్రాహ్మణశరభముల్ పఠితజాతిమ్మ గేంద్రీ, వైషమ్యభావముల్
పారదోళ
 క్షత్రియసింహముల్ క్షతజాతి కుంజర, వైషమ్యభావముల్ వదలివేసె
 వైశ్యశార్దూలముల్ - పఠనజాతికురంగ. ములపైనివైషమ్య
ములనువిడిచె
 శూద్రభల్లూకముల్ క్షుద్రజాతిపీఠి, కములవైషమ్యముల్ కట్టిపెట్టె
 పూర్వకాలము మునులత పోమహిమను
 కానలను జంతువైరముల్ మానినట్టు
 లహహ మనగాంధి మునితపో మహిమవలన
 భరతజాతివైషమ్యముల్ మరుగుపడియె॥

సుజ్ఞానపరిమళ శోభితయుతసమ, తత్వ హాపన్నీట తానమాడి
 విజ్ఞాననైపుణీ వివిధవిద్యాజలా, శయముల తెలిసీట - జలకమాడి
 అజ్ఞానమవివేక మన్యజనాధికార విసర్జనాపగన్ ప్రవిమలమయి
 ప్రజ్ఞానపరమతా భక్షణచక్షణ, త్రిజటాజలంబుల - దేలియాడి
 రవినమస్కృతిజేసి స్వ రాజ్య మనెడి
 గట్టుపై కెక్కి శాంత్యను పట్టుబట్ట
 గట్టి పరమేశు బూజంప గగనమునకు
 జనినగాంధీమహాత్మయం జలిఘటించె॥

పంచతంత్రము; దాని పుట్టుక

శ్రీనివాసపురం నరసింహాచార్యులు,

రమారమి ఏడెనిమిదేండ్లనాడు ఆంధ్రప్రదేశ్ గణితప్రవారపత్రికలో శ్రీవిశ్వాత్మల నరసింహమూర్తిగారి బొమ్మల పంచతంత్రము ప్రకటింపబడుచుండెను. కాని, అది పూర్తి కాకమునుచే మరదురదృష్టవశమున నాకథాచిత్రకారుడు కీర్తిశేషు డగుటచే పత్రికలో పడినంత వరకు పుస్తకరూపముగా వేసిన ఆంధ్రప్రదేశ్ గ్రంథమాలా ప్రకాశకులు తమమాటగా 'ఈపంచతంత్ర గ్రంథము పుట్టుక యెక్కడనో యెరుగరా' దని వ్రాసిరి. అది చదివినప్పుడు—జగముమెచ్చిసశాస్త్రమును జంతు సంతానముల ద్వారా జనులకు తెలియజేసెడి కృతినీ జేసి సుకృతియైన యీమహాకవి జీవితవిశేషములను ఏతద్గ్రంథము యొక్క జన్మస్థానమును; ఉత్పత్తి కారణములను వీనినిగురించిన విషయములు విద్యత్పరిశోధకు లెవ్వరేని తెలిసికొని ప్రకటము గావించుట కింతవరకు ప్రయత్నింపరైరిగదా! యని విచారించి. యదిమొదలాలవిషయమును తెలిసుకొనుటకై యస్వేషింపసాగగా నిన్నాళ్ళకిప్పుడు ఆపంచతంత్రగ్రంథ మెప్పుడు. ఎక్కడ, ఎందుకు ఎట్లుపుట్టినదో నాకు తెలియవచ్చినట్టి విశేషములను సారస్వతాభిమానుల సమక్షమున నుంచుచుంటిని.

భారత దేశమునందలి సంస్కృతగ్రంథము లెన్నో అన్యభాషలలోని కనూడితము గావింపబడినవి, కాని, ఏదియు నీపంచతంత్రకావ్యమువలె పలుభాషలలోనికి పరివర్తనమై ప్రపంచవ్యాప్తి నంది నకల దేశములలోని సంస్కృతవిద్యార్థి విద్యాధికులకు గూడ పఠనీయమై యలరారుచున్న కృతి వెదకినను మరియొకటి కానరాదనుట ప్రాజ్ఞులంగీకరించిన నగ్నసత్యము.

ఈగ్రంథమున మిత్రభేదము, సుహృద్భాగము, సంభవిగ్రహము లభినాశము, అవిమృత్యకారిత్యము అను ఐదుభాగము లున్నవి. కీ.శ. 531-579 సం॥ ప్రాంతమున పర్షియా దేశము నేలుచుండిన ఔషరు

వాన్ అనబడెడి పారసీకరాజు కాలమున నీగ్రంథము పహ్లావీభాషలో నికిని. క్రీ. 8వ శతాబ్దని అరబ్బీభాషలోనికిని, సైమియాన్ సేథ్ (Symeon Seth) అను నాతనిచే క్రీ. 1015 ప్రాంతమున గ్రీకుభాషలోనికిని, పోస్సినుస్ (Possinus) అన్న యతనిచే ల్యాటిన్ భాషలోనికిని రబ్బీజోయెల్ (Rabbi Joel) అను పండితునిచే క్రీ. 1250 ప్రాంతమున హెబ్రూభాషలోనికిని ఆతర్వాత నొకటి రెండు సంవత్సరములలో స్పానిష్ భాషలోనికిని పిమ్మట క్రీ. 15వ శతాబ్దని జర్మను భాషలోనికిని, ఆపై యూరపియను భాషలన్నింటిలోనికి పిల్పే లేక విద్వాంస్ ఫేబుల్స్ (Fables of Pilpay or Vid pai i.e. Vidya-pati) అనుపేరను ఇట్లు రమారమి రెండుపందలనుంది విద్యావేత్తలచే అన్ని దేశములలోను మొత్తముమీద సుమారేబది భాషలలోని కీయుద్గ్రంథ మనునాదము చేయబడియున్న దని హెర్బల్ అను పాశ్చాత్య పరిశోధకుడు తనహిందూదేశ కథాకావ్యచరిత్రములో వ్రాసియున్నాడు. ఈకావ్యముయొక్క ప్రశస్తి తెలియుట కీవిషయ మొక్కటి చాలును.

ఇయ్యది మాతృకయై యుండ దీని ననుకరించియు, అనుసరించియు మన దేశమున నెన్నియేని నీతికావ్యము లుదయించినవి, దీనికి సంగ్రహరూపమున సంస్కృతమున పంచతంత్రకావ్య - పంచతంత్రకావ్యదర్పణ - పంచోపాఖ్యానాదులు పెక్కుకృతులు గలవు. అట్లే ఆంధ్రీభాషయందును దూబగుంట నారాయణకవి, బైచరాజు వేంకటనాథకవి ప్రభృతులు పద్యకావ్యములుగను, కందుకూరు వీరేశలింగకవి, పరవస్తు చిన్నయసూరి మొదలైన పండితులు గద్యరూపమునను, విశ్వాత్ముల నరసింహమూర్తి, శీలా వీరాజు మున్నగు చిత్రకారులు బొమ్మలకథలుగను వెలయించిరి.

ఇంతటి ప్రశస్తికి పాత్ర మైన యీకృతిని విద్యావతిబిరుదనాము
డైన విష్ణుశర్మ పండితుడు రచియించెను.

కృత్యాదియందు—

“మనవేవాచస్పతయే శుక్రాయ పరాశరాయ ససుతాయ

సకలార్థశాస్త్రసారం జగతి సమాలోక్య విష్ణుశర్మేదమ్,
తంత్రైవంచభి రేత చ్చకార సుమనోహరం శాస్త్రమ్॥

అని చెప్పటనుబట్టి యితఁడు ప్రాచీనము లైనమను: అత్రి;విష్ణు
హంత్ర; యాజ్ఞవల్క్య; ఉశన; అంగిరన; యమ; ఆవస్తంబ; సంవర్త;
కాత్యాయన; బృహస్పతి; పరాశర; వ్యాస; శంఖ; లిఖిత; దక్ష; గౌతమ;
శాతాతప; పశిష్టాదివింశతిధర్మశాస్త్రములనేగాక చాణక్య విష్ణుగుప్త
కౌటిల్యుని అర్థశాస్త్రము మొదలైన నరాజనీతిశాస్త్రముల నన్నింటిని
సాకల్యముగ ఆపోశనముపట్టి యాకళింపునకు దెచ్చుకొని ఆకాలమున
‘విద్యావతి’ బిరుదవిఖ్యాతుడై వినుతింపబడియుండె నని చెప్పవగును.

గ్రంథావతారికలో :—

“దక్షిణ దేశమందలి మహిళారోష్యపురము నేలడిలమరకక్తి
యనురాజు దుర్వినీతు లైనతనకొడుకులకు నీతి నేర్పు మని కోరగా
వారికై నే నీ నీతిశాస్త్రమును రచియించితి” ననుమాటలు వ్రాసియుం
డుటనుబట్టి యీకవి దక్షిణ దేశవాసి యైనయూతేసియాస్థానమున
విద్వత్కవిగా నుండెనని భావింపవచ్చునుగాని, ఈవిషయమునే పరి
శోధకులును గుర్తించియుండలేదు. అందుచే నీమాట గ్రంథప్రశస్తికై
యాతడు కల్పించివ్రాసినదో లేక నిజమో యూహింప నలవి గాకు
న్నది.” అని బ్రహ్మశ్రీ మల్లాదిసూర్యనారాయణశాస్త్రిగారు తమ
సంస్కృతకవిజీవితము పుట 130లలో వ్రాసిరి.

కీర్తిస్తుమొదటతాబ్దియందు హిందూదేశమున క్రైస్తవ మతము వొడసూపి రెండవతాబ్దిలో నది దక్షిణభారతమున నేటి మదరాసుప్రాంతమున నుస్థిరముగ పాదుకొనినట్లు చరిత్ర తెలియ జేయుచున్నది. అప్పుడు అనగా క్రీ.2వతాబ్ది యారంభకాలమున బలాఢ్యుడైన అమరశక్తి యను రాజు మహిళారోప్యపుర మనబడెడి ప్రాచీన హైందవనగరమును రాజధానిగా జేసికొని రాజ్యపాలనము చేయుచుండెను. అదేనేడు మైలాపూరు అని వ్యవహరింపబడుచు మదరాసుమహానగరమున నంతర్భాగ మైపోయినది. ఈమహిళారోప్యపురమునే గ్రీకుదేశస్థుడైన టాలెమీ (Ptolemy 140-150 A. D.) యనుభూగోళశాస్త్రజ్ఞుడు 1. పశ్చిమభారతదేశము, ఆఫ్ఝనిస్తానము, బెలూచిస్తానము (India Intra Gengem) 2. ఆగ్నేయాసియా, చీనాదేశము (India Extra Gengem) అనుపేర్లతో వ్రాసిన భారతదేశభూగోళగ్రంథమున రెండవభాగమందు దక్షిణదేశభాగోళికస్వరూపనిర్ణయము చేయుసందర్భమున 'మహిళార్ప' (Mahilarpha) యని పేర్కొనియుండినట్లు (శ్రీ)అక్షయకుమార్ మజుందార్ గారు తమహిందూహిస్టరీ యనుగ్రంథమున 844పుటలో వ్రాయుచున్నారు.

పైనిచెప్పిన అమరశక్తి రాజునకు బాహుశక్తి, ఉగ్రశక్తి, అనంతశక్తి యనెడినిరక్షరకుక్షులు మూఢులు నైనముగ్గురుకొడుకులుండిరి. మూర్ఖమూర్ఖన్య లైనయాకుమారత్రయమునకు విద్యాబుద్ధులు గరపి గుణవంతులుగ చేయుటకై యారాజు చేసినప్రయత్నము లన్నియు నిష్ప్రయోజనము లయ్యెను. తుట్టతుదకు దైవవశమున అశీతివర్ష ప్రాయుడును, విద్యావృద్ధుడును ఆకాలమున పేరు మోసినపండితుడును నైనవిష్ణుశర్మను ప్రార్థింపగా రాజుకోరిక నంగీక

రించి యాయువరాజత్రయము నాశ్రయింపఁగఱుగా గ్రహించి వారిమనసున కిట్లమైనవిధమున వశువక్త్ర్యాదులసంభాషణముచేసినట్లు నీతిధర్మములు నిండై యుండ అద్భుతములైన కథలు చెప్పచు వారిని వశవర్తులను గావించుకొని మనసునకు నొప్పి గలుగనీయక నీతినేగాక జీవితరహస్యములును, రాజ్యతంత్రములును మొదలైన సర్వవిషయములును బోధించి వారిని గుణకోవిదులను గావించి తండ్రి కప్పగించి యాతనిచే మన్ననలు పొందెను. ఈవిషయములు శ్రీ వి. కె. మజుందార్ గారు తమ గ్రంథము 716 పుటలో వ్రాసియున్నారు. ఇట్లగుట చేతనే కథలు, కట్టుకథలు వీనికూర్చు నేర్పన భారతీయులు సర్వప్రపంచమందలిమానవజాతికిని బోధకులై రని గుణవక్షపాతి యైన ఎలిఫిన్ స్టన్ మహాశయుడు తనహిందూ దేశచరిత్ర తొమ్మిదవముద్రాణ 172వపుటలో నుల్లేఖించియున్నాడు.

ఈయాధారములతో సంస్కృతకవిజీవితకారునిసంశయము తీరిమన కొకమార్గము దొరికినట్లయినది.

ఇంతకును విద్వంసుని యైనవిష్ణుశర్మజీవితచరిత్రము పూర్తిగా లభింపదయ్యెను. ఈతడు తనకథలలో నవకాశముగల్గినవ్వు డంతయు శౌద్ధబిక్షువులను, జైనసన్యాసులను, యాయావరీయ బ్రాహ్మణులను తఱచుగా నుపాలంభము చేసియుండెను. ఒకకథలోని సందర్భమును పురస్కరించుకొని యొకానొకనక్కనోట 'అహో! నేడు భట్టారకవారముగదా! మాంససంబంధమైన యీనరమును నాదంతములతో నెట్లు స్పృశింపగలను!' అని పలికించుటను పరిశీలనాదృష్టితో నాలొచింతుమేని ప్రాచీనకాలమున భానువాసరమున మాంసాహారమునిషేధింపబడినట్లెచ్చటను కానరాకున్నది. గనుక ఆకాలమున నీమహిళారోష్యపురము (Mylapore) న నెలకొనియుండినకైస్తవులు ఆదివారమున మాంసాహారము, మద్యసేవనము, దైవసందినచర్యము

మాని విధిగా నుపవసించి యారాధనా మందిరములలో గుమిగూడి శ్రద్ధాభివృత్తై తమ మతగ్రంథమైన బైబిలును పఠించుచుండెడి వారి యాచారముల వాలకము నతిచమత్కారముగ నవహాస్యము చేసి సహేతుకమైన వ్యాజవినయమును ప్రదర్శించి యుండె నని తోపక మానదు.

మదరాసు ప్రాంతమునందలి మైలాపూరున బుట్టి ప్రాముఖ్యత నంది కాలక్రిమమున సకలజగత్సంస్తూయమాన మైన దీ పంచతంత్ర గ్రంథ మని తెలిసియే పరవస్తుచిన్నయసూరి ప్రత్యేకించి దీనియొం ధీకరణమునకు బూనుకొని యుండనేమో యనిగూడ తలంప వీలు లేకపోలేదు. గ్రంథము సాంతముగ ముగిసియుండినచో దీనిచరిత్రను గురించి ఆమహామనీషి గ్రంథప్రస్థావనములో వ్రాసియుండునేమో కదా ?

“విష్ణుశర్మయొక్క యీకృతి గుణాధ్యని బృహత్కథలోని కొన్నికథలకు వచనరూపమైన సంక్షేపానువాదము. ఈగ్రంథమున నందందు గానవచ్చెడి శ్లోకములు కొన్ని యీతడు స్వయముగా రచి యించినవే యనవచ్చును గాని, పెక్కు శ్లోకములు మనుస్మృత్యాది పూర్వగ్రంథములనుండి స్వీకరించినవే యనదగును. కాని, క్రీ. శ. 9వ శతాబ్దివాడైన దామోదరగుప్తుని శంభలీమతనామాంతర కుట్టనీ మతిమునందలి “పరజ్ఞుః స్వాస్తరణః పతి రనుకూల” యన్నశ్లోక మీతని పంచతంత్ర మిత్రీభేద ప్రకరణము నందును, క్రీ. 9వ శతాబ్ది ఉత్తరార్థమువాడును ఔత్తరాహుడును నైన రుద్రీభట్టుయొక్క శృంగారతిలకములోని “సార్థంమనోరథశతై” అనెడి శ్లోక మీగ్రంథమున లభనాశతంత్రము నందును గనిపించుచుండుట వలనను ఇంగ్లండులోను జర్మనీ దేశమునందును ముద్రితమైన “పంచతంత్రము”నకును భారత దేశమున వ్యాప్తిలోనున్న గ్రంథమునకును కొన్నిచోట్ల భేదము

కానవచ్చుచున్న దని సర్ . సి. పి, బాగాను పండితుడు చెప్పటచేతను, గ్రంథము దేశమున వ్యాపించినకొలది రోజులలోనే క్రమేపి అర్వా చీనులకృతులలోని శ్లోకము లీపంచతంత్రమున ప్రక్షిప్తము లై నట్లు విమర్శనా చక్షువులకు విదితముగాక పోదనుట సత్యదూరముకాదు.

ఇంతవరకును గ్రంథప్రకృతి దానిమార్పు జన్మస్థానము కృతి కర్తవైదుష్యము వీనింగూర్చిన విషయము లుటంకించితిని. ఇక కాల నిర్ణయమునుగూర్చి మల్లాదివారనిన మాటలంజెప్పి మతాంతరములు జూపించి పర్యవసానముం జెప్పి యీనావ్యాసమును ముగింతును,

కీర్తిస్త ఆరవశతాబ్దిని మొట్టమొదట నీపంచతంత్రగ్రంథము పర్షియను భాషలోని కనువదింపబడినది కనుక అంతకుమున్నె యీ గ్రంథముపుట్టినదని కొందరును, చార్మంత్రాస్త్రపుపతి రిత్వాదిభర్తృ హరిసుభాషిత త్రిశతిలోని శ్లోక మిం దుండుటంబట్టి దానితర్వాత నిది జనించిన దని మరికొందరునువతచ్ఛ్లోక మిదిపుట్టినతర్వాత చేరియుండు ననెడి భావమున సుభాషిత త్రిశతికన్నను పంచతంత్రమే ప్రాచీన మని పల్కుచున్నారు గనుక విష్ణుశర్మకాలము నునిశ్చితము కాకున్న దని సంస్కృతకవి జీవితము 13 పుటలోవ్యాసరి.

ఏవిధముగ జూచినను భర్తృహరి కీర్తిస్త కుపూర్వు డగునని పలు పురు పండితులభిప్రాయము నొసంగియున్నారు. కావున మన మీసందేహమును వీడిమతాంతర మైన యభిప్రాయముల నరయుదము.

డాక్టర్ : యం. కృష్ణమాచారియార్ (మద్రాసు) గారు తమ హిస్టరీ ఆఫ్ క్లాసికల్ సాన్స్క్రిట్ లిటరేచర్ అన్న పేరున 1937 సం॥ ప్రకటించిన గ్రంథమున నీవిష్ణుశర్మను క్రీ.పూ. 776 సం॥ నాటిదాడుగా గుణాధ్యయికన్నను ముందు కూర్చుండపెట్టుట యెట్లా పరిశోధకులు నిర్ణయింతురు గాక!

మల్లాది సూర్యనారాయణశాస్త్రి గారు 'యెట్లయిన నితడు
శా. శ. 450 కి పూర్వం గాని పరుడుమాత్రము కా'డని తాటస్థ్య
ముగ తమయభిప్రాయమును చెప్పిరి.

విషయ మంతటిని సమన్వయముజేసి చూచినచో విష్ణుశర్మ
తప్పక క్రీ. 2వ శతాబ్ది ప్రథమపాదము నాటివాడనియు నేటిమదరాసు
మహానగరమున నొకభాగమైన నాటిమహిళారోష్య పురము నేటి
మైలాపూరునంది పంచతంత్రము పుట్టిననియు ప్రపంచమునకు తెలియ
వచ్చుట సాహిత్యారాధకులకు సంతోషదాయకము కదా !

ఈవ్యాసమును వ్రాయునెడల నేను పేర్కొన్న గ్రంథకర్తల
కును, ప్రకాశకులకును కృతజ్ఞతలు చెప్పవలె విరమింతును.

శ్రీ వరాహ లక్ష్మీస్వస్తిసంహస్వామినే నమః

ప ణ య సు ం ద రి

(శ్రీ) మండా అప్పలనరసింహమూర్తి

సీ॥ కలువతేనిని మించుకాంతి యశానెమ్మేన
వలివంపుపావడ పైటవైచి
గబ్బిగుబ్బలపై న గాజుపూసలనరుల్
చందిర హారముల్ చిందులాడ
సందిళ్ల కంకణాల్ చక్కనినూపురాల్
వరమణి మేఘులాల్ పరిధవిల్ల
చెలువుగ బూసరుల్ చెరివినవేనలి
జఘనంబుపై బడి జాఱుచుండ

గీ॥ నాగవల్లికల్ నేర్పుతో నమలుకొనుచు
వలపు గులికించునొయ్యార మొలుకుచుండ
అందముగ నడచుచును రాయంచవోలె
వచ్చి నామెడ బూమాల వైచెఁ దరుణి !

రఘుం రఘు

శ్రీ కాకరపర్తి కృష్ణశాస్త్రి

కం॥ దారుణవైఖరి యుంఝూ
 మారుత మతిభీకరకృమకృమగమనా
 పారం బై యాంధ్రా)వని
 హోరున వ్యాపించి మించె నురుతరశ క్తిన్.

సీ॥ స్వగృహంబునం దుండజాలక బైటకుం
 జనలేక తతభీతి జనత గనియె
 అల్పంబు లధికంబు లై నవృక్షములెల్ల
 వేళ్ళతో నిండ్లపై విఱిగి పడియె
 తూరుపుసంద్రమందున్ లేచి కెరటముల్
 వచ్చి సర్వస్వమున్ వడిగ ముంచె
 ఇనుపరేకులు పెంకు లెగిరి విద్యుద్దీవ
 పాశమ్ములం ద్రొంచి పాఱివైచె

తే॥ గీ॥ ఉండుటకుఁ దావి, తినుటకుఁ దిండి లేక
 తెనుఁగువా రెల్ల జీవన్మృతి న్యహించి;
 రెంతటియనర్థకాభిఖ్య నెసఁగె దీవు
 భవ్యనామంబ! సౌమ్యసంవత్సరంబ!

ఉ॥ శీతలవాతజాతముల
 చేత సమ స్తజనంబు రోగులై
 యాతన లందుచుండిరి భ
 యానకమానసు లౌచు; నక్కటా!
 యీతరిఁ బాడిపంటలకు
 నెల్ల వినాశము సంభవించె; నాం
 ధ్రీ! తనుజాళిబాధలను
 దీర్ప విదేమి? భరింపలే మికన్.

మ॥ విపరీతంబుగ నష్టకష్టములఁ గ
 ల్పించెం జుడీ! కాకినా
 డపురిన్ సర్వజనాళికిన్ నిలువ నీ
 డల్లేవు; ఝంఝార్భటీ
 విఫులావేశముచేత; నాంధ్రవిభు లీ
 విధ్వస్తనారంబు న
 త్కృప రక్షింపఁగ నౌ దదీప్సితతతాం
 గీకార మేపారఁగన్.

ఉ॥ భూములపన్నులన్ విడిచి
 వుచ్చుడు; పేదలయిండ్లఁ గట్టు; డా
 సీమల గాలివాసల న
 శించినవారలజాయలన్ దయన్
 ఆమరణాంతమున్ బెనుచు
 డన్నము బట్ట లొసంగి; రోగముల్
 వే మరలింపు; డాంధ్రవృధి
 వీపరిపాలకులార! వె శమే.

ఐ రా వ త చ రి త్ర ము

శ్రీ రాళ్లపల్లి సుందరం; శ్రీ తిమ్మరాజు గోపాలకృష్ణ.

ఇది ఏకాశ్వాసము కలిగినపద్యకావ్యము. ఇందు మొత్తము 119 పద్యము లున్నవి, శీఘ్ర మైనపత్రినుండి (D. 430) మద్రాసు ప్రాచ్యలిఖితపుస్తకభాండాగారమున తెలుగుపండితులు శ్రీ తీర్థం శ్రీధరమూర్తి గారిచే మరల వ్రాయబడినది. (R. 2602) ఈ చిన్న కావ్యమునకు కర్త ఎవరో తెలియదు. గ్రంథము చిన్న దైనను రసవంతముగనే ఉన్నది.

ఈ కావ్యమునందలి పాత్రలు భారతమునకు సంబంధించినవారు. కావ్య మిక్కిలిపద్యముతో మొదలగుచున్నది.

చం॥ అనఘవరేణ్య! నాదుచెవు లారఁగఁ గౌరవపాండవేయవ
 ర్తనములు సర్వముం బ్రకటితంబుగ నీకృప వింటి శైశవం
 బునను ధనంజయుండు సురపుంగవుదంతి ధరితికిం బలం
 బునఁ గొనివచ్చి కుంతి వ్రతముం దగఁ జేసినభంగిఁ జెప్పః !

అనిన జనసేజయునకు వైశంపాయనుం డిట్లనియె.

ఈ కావ్యమునందలికథ సంగ్రహముగ నిట తెలుపబడుచున్నది.

ధృతరాష్ట్రుఁడు రాజ్యము పరిపాలించుచుండ కౌరవ్యకాంతేయలు ద్రోణునియొద్ద విద్యాప్రాప్తికాము సంపాదించుచుండిరి. ఒక్కనాడు బాదరాయఁడు వచ్చినాడు, గాంధారి అభివందన మాచరించి కరకమలంబులు మొగిచి ఇట్లనినది. 'ఏమివ్రతము నోచినభామినులకు మేలు కలుగును- కామితవస్తువుద మగునది చెప్పము.' ఆమహముని ఐరావతము నోమునోచు మనినాడు, ఆమె అభ్రదంతావళము నెట్లుతెచ్చుట అని సం దేహించినది. అప్పుడు వ్యాసమునీంద్రుఁడు- 'అమరకరీడేగ నెవ్వరి కలవిగాదు- మృత్తిక బ్రతిజేయు మ'నెను.

గాంధారి సుయోధనాదిసుతశతంబును రావించినది. 'ఐరావతము నోము నానతియిచ్చెన్ జని మిరది తేఁగలరో! ఘన మగు మృత్తికనునైనఁ గావించెదరో!' అన వారు రెండవమాట కియ్యకొని

నారు. అశక్తులైనవారు మఱివీమి వల్కుదురు! గాంధారియు మంగళస్నాతయై మృగమదఘనసారమిళిత మైనచందనఘనలేపనము చేసి, కనకరత్నభూషణములు దాల్చి, పుష్పదామకములు ధరియించి, పసిడిఅందలము నెక్కి, లలితపుణ్యాంగనాలలనలు నరుడేర నైరావ తముకడ కరుగుదెంచినది. ఇంతలో నూర్గురుపుత్రులు మట్టిప్రతిమ సిద్ధముచేసినారు. ఆమె పూజచేసినది. వాయనము లిచ్చినది. కాని కుంతినిమాత్రము పిలువలేదు. సుయోధనునికి తల్లికదా! కుంతిచిత్తమున వేదనతోనుండ అర్జునుఁడు వచ్చినాఁడు. తల్లిస్థితి చూచి జాలి చెందినాడు. కారణ మడిగినాడు. గాంధారి చేసినయెఱ్ఱ వివరించినది కుంతి- 'ఎల్లవారలన్ గనుఁగొని పిల్వబంచెఁ దనగర్వము పెంపున నన్నుఁ దాను రమ్మనుటకుఁ బోల దెంతయు ననాదరణం బొనరించె నర్జునా' అనినది. ఆమెను పిలువనందుకు కాదుకోపము కుంతికి. అందఱును పిలచిన దట! ఎంతైనను స్త్రీకదా కుంతి! తనకొడుకులు మట్టి ఏనుగుచేయుచున్నారని గాంధారి గర్వపడుచున్న దని అర్జునునితో చెప్పినది కుంతి. దీనిలో- నీవు విరావతమునే పట్టి తేలేవా- అని ధ్వనించుచున్నది. అర్జునుడు ప్రతిజ్ఞ యొనరించినాడు. జంభారాతిగజమును తప్పక తెత్తు ననినాడు. ఈయలేకున్న 'నీ యడుగులోన శస్త్ర సన్యాస మొగిసట్లు సేయువాడ' ననినాడు. తక్షణమే హరిపేర లెఖ వ్రాసి దివ్యాస్త్రమున గట్టి గురుని భక్తితో తలచి అమరావాసము నకు బూసి వదలినాడు. అదిసభా స్తంభమునకు లక్ష్మ్యభూతమై వదల బడినది. దేవతాపతియొద్ద నున్నకరణము పత్రిక చదివినాడు. ఇందు నకు కోపమువచ్చినది. 'కటము లదరకోధకంపితాధరోష్ఠుఁ డగుచు భీషణోక్తులు పలికినాడు. యుద్ధమునకు సిద్ధపడుచుండ సత్త్వాసత్త్వ విదుడైనవారదుడు దరహాసితవదనారవిందుం డగుచు వచ్చి వారించినాడు.

నరనారాయణు లాదిమూర్తులు జగన్మాన్యప్రభావోన్నతుల్
 ధరణీభారము మాన్పఁబూని మనుజత్వం బొందినా రివ్వడా
 నరుఁ డీయర్జునుఁ డిట్లు లయ్యిరువురన్ సంగ్రామరంగంబునం
 బరిమార్పంగల రింతమీఁద బహుశప్రత్యర్థి పృథ్వీశులన్' (58)

పృథ్వీశుల పరిమార్చగల రని భావినూచకము చేసినాడు నార
 దుడు. ఇందుకు చల్లబడినాడు. ఎప్పుడూ ఆగంధశూరత్వమే ఇందు
 నిది! నారదుని పంపున పార్థుపేర లేఖపంపినాడు. పత్రిక చేతి కంది
 నది. ఇక దేవలోకమునుండి విరావతాదులను దెచ్చుట ఎట్లు? అర్జు
 నుడు బాణములతో దివ్యసోపానపంక్తిని నిర్మించినాడు. పిమ్మట
 కెందామరపుష్పములు కావలసివచ్చినవి, అర్జునుఁడు 'ఎక్కడ ఉండునా!' అని
 శంకించి లంకాపురమున గలవని బాణముతో లేఖను పంపినాడు.
 లంకాపురమున తప్ప కెందామరలే లేవుకాబోలు! విభీషణుడు అప్పుడు
 లంకాపురము నేలుచున్నాడట! అర్జునునిలేఖ చదివి కెందామరపుష్ప
 ముల నిచ్చి పంపించినాడు విభీషణుడు. పిమ్మట ధర్మరాజు రాజులనందర
 రావించి పుర మలంకరించినాడు. అర్జునుడు విరావతమును గొనిరాగా
 కుంతి మిగుల సంతోషించినది. గాంధారిని పిలిచినది కుంతి. కాని ఆమె
 వచ్చునా- రాలేదు.

'తొలి తాను నోమునవ్వుడు

తలపకయున్నట్టిబేలతనమును మదిలోఁ

దలపోసి సుబలనందన

చెలియల! నేరాను నీవుచేయుము వ్రతమున్'

అనినది.

కుంతి వ్రతము యధావిధిగ నిర్వర్తించినది. వారిని చూచి
 జనులు మెచ్చినారు.

'పాలఁతులకప్రయోజనపుఁబుతులు నూర్వరు నేల! చాలఁడే
బలవదరాతినిర్జితుఁడు పార్థునిబోలు కుమారుఁ డొక్కఁడు
డలఘుఁడు! వీరుఁ బుతుఁడగునట్లుగ నేమితపంబుసేసెనో!
యిలఁ తొలిమేనఁ గుంతి జగ దేక మహోన్నతి గాఁగ నెంతయున్'

ఈచిన్నకావ్యమున పాత్రోపోషణ కంత అవకాశము లేకున్నను.
ఉన్నంతలో పాత్రలస్వభావమును చక్కగ వ్యక్తపరచినాడు కవి.
కుంతి గాంధారిపాత్రలను పోల్చి వారిస్వభావతారతమ్యమును బహి-
గ్రత మొనర్చినాడు. ఆమెకు గలగర్వమును (గాంధారి)

'చింతింపదు సిరిమదమునఁ

గుంతిం బిలువంగఁజనదు కొడుకులు దానున్

సంతసమున సుబలాత్మజ

యంతఃపుగమునకు జనియె నంచితలీలన్'

అని చక్కగ వ్యక్త మొనర్చినాడు.

అర్జునుఁడు వీరరస ముట్టిపడురాకుమారునిగ నిరూపింపబడి
నాడు. తల్లిమీద అతనికి గల ప్రేమ సువ్యక్తమొనర్చి ఆత్మబలముపై
అర్జునునికి గలనమ్మకము ప్రస్తుత మొనర్పబడినది. కుంతి అభిమతము.
నెరవేర్చుటకు చేసినప్రతిష్ఠారసమునకు దగ్గశైలిలో రచించె.
'అంభోఁజాండభ వాచ్యుతేశులు మదీయస్ఫారదోర్గర్వసం
రంభప్రక్రియఁ బూని మెచ్చ రిపుదుర్వారుండనై నేర్పునన్
రంభాదిత్రీదశాంగ నాసురభిగీర్వాణాద్రివాతంబుతో
జంభారాతిగజంబుఁ దెత్తు భవదైశ్వర్యంబవార్యంబుగన్ (శివ పద్యం).
కుంతి మాటలలో కరుణ యుట్టిపడునట్లు రచించినాడు కవి.

'బాలురు మీరలు పాండునృ

పాలుఁడు దివికరుగవీరిపంచలఁ బడి యీ

లీల నభాగ్యపుకూటికిఁ

బాలై తిమి యిదియు నొక్కబిడుకె కుమారా !'

ఇది చక్కని తెలుగును డికారపుసాంపుతో జాలిగాలుపు స్థితిలో రచింపబడిన పద్యము.

ఈకవి బారతశైలిని పలుచోట్ల అనుకరించినాడు. పద్యములు సామాన్యముగ కుంటువడక ధారాళముగ నడచును. అర్జునుడు శరము వేసినప్పుడు, భారతమున అర్జునుడు శంఖారావము చేసిన సందర్భమున రచితమైనపద్యముల బోలినపద్యము వ్రాసెను.

'పగిలెం దిక్కులు భూతధాత్రీ వణకెం బాతాళలోకంబు బెట్టుగ ఘూర్ణిలైఁ బయోధులెల్లఁ గలఁగెన్ డుల్లెన్మనఁ గొనఁగెన్ నొగలెం బన్నగ రాజకూర్మములవెన్నుల్ వీలె మొగ్గంగరుల్ పగలం బారె ధరాధరంబులు భయం బందెన్ సురశ్రేష్ఠుఁడున్' మఱియు భాగవతమునందలి 'కారేరాజులు...' అన్నపద్యమువంటిది, 'పుట్టరె! తొల్లి భూపతులు భూరిపరాకృతిము లెందఱెనియున్ నిట్టలమైనమానవు లనేకులు పుట్టరె! వారిలోపల నిట్టల మానుషంబు పను లెవ్వరుచేసిరి యిందుఁ జెప్పఁగా జిట్టలునేఁడువీఁ డిటులుసేయ జగద్విపరీత మారయన్'

ఇందలి 119 గద్యపద్యములలో ఒక్కవిశిష్టవృత్తము మాత్రమున్నది, అది లయగాహి. ఇందుగ్గిడు అర్జునునకు వ్రాసినలేఖ-అందలి సారాంశము.

'శ్రీమతు సను స్తఖచరామరగణాధిపుఁడు భీమరిపుడై త్యమదసామజవిభిన్నోద్దామ.....'

ఇందు వచనములు తక్కువగనే యున్నవి. ఒకటి రెండు తప్ప అన్నియును చాల చిన్నవే. అందలిశైలియు హృద్యముగ నున్నది. 'అని పలికి మందాకీసినందనుండు పరమానందంబునుం బొంది బాహ్నికసోమదత్తధృతరాష్ట్రీకృపాచార్యాదులు ననేకదండనాధ భటనికరంబులు నుత్సవాలోకనోత్సాహు లై ...'

కొన్ని పద్యములందు యతిభంగదోషములును గలవు.

‘రెండవమాట కియ్యకొని రూఢి దలిర్చ...’ (16వ పద్యము)

‘పశికె నెల్లవారు వినుచు నుండ’ (44వ పద్యము)

‘పలు భేదింపఁగ నస్త్రుసంతతి నభోభూభాగమధ్యంబునన్’

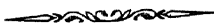
(81వ పద్యము)

‘జనితమహాసమీరమున జొప్పడఁ గూలెఁ గులాగ్నవంబు ...’

(84వ పద్యము)

కథయందు కుమారుడైన అర్జునుడు కబురంప ఇంద్రునికి కోపము వచ్చుట నారదాగమనము అనవసర మని తోచును. కెందా మరలకై విభీషణునికి కబు రంపుటయు వ్యర్థ మని తోచును. దీగము లైనకావ్యములను చదువుటకు శక్తి చాలని ఈకాలపు చదువరులకు ఈకావ్య మానందము గూర్పగలదు. కవి తన్నుగూర్చిగాని, కలమును గూర్చి గాని ఏ ఆధారమును జూపలేదు. ఇత డర్వాచీనుడై యుండ వచ్చును.

(కావ్యపరిశీలనకు దోహద మొనరించినమిత్రులు శ్రీ తీర్థం శ్రీధరమూర్తిగారికి కృతజ్ఞతలు.)

ప్రాస్తావిక పద్యములు

శ్రీ రాళ్ళవల్లి సుందరం

చుట్టలవారు,

అగ్గిపెట్టెఁ దీసి యూత్రముతోడను
వట్టికాల్చి పీల్చె చుట్టఁ నతఁడు:
ఏమి కర్మయనుచు నితిరులు దిట్టిరి
యెవనికంపు వాని కింపుగాఁడె!

ఉడుత,

అటుజూచు నిటుజూచు నన్నిదిక్కులఁజూచు
నిముసమైన నొకట నిలువలేదు
వీచున నానాఁడు ప్రేమతో రాముఁడు
చేతగీటె ననుచు జీతీచూపు
పటుకుపటుకుమని పశ్యతోఁ గొఱుకుచు
మెడను ద్విప్పచుఁ జూచు మింటివైపు
చిటిక వేసినయంత చిందిలిపాటున

వరుగెత్తుకొనిపోవు భయముతోడ
జగతి మనుట కష్ట మనుచు జనుఁడుచాల
భయము చెందుచు నుండ నిర్భయముతోడ
చిన్నియుడుత యుండనగునె కన్నుమూసి
నిముస మొక్కయగం బగు నిజముచూడ.

నల్లి :

మనుజులరక్తము త్రాగుచు
చనెదవు నీదారి నీవు సరసర నల్లి!
మనుజులరక్తము పిండుచు
కనుచుందురు మఱిపోక ఖలు లీ ధరణిన్.

చీమలు :

కలసి మెలసి మీరు కట్టుబాటుకలిగి
మనుట చూడలేరు మనుజు లిలను
తెలివి యున్నదంచు ధీరుల మనుచును
చెప్పకొనుట సరియె? చీమలార!

గ డి యా ర ము :

నీవు లేపినగాని నిదుర లేవనులేడు

కునుకుఁ దీయుచు నుండు కొసరికొసరి

నీవు చెప్పినగాని పోవగనేరఁడు

బ్రదుకు తెగువు చూపువనులు చేయ

నీచలనము చూచి నిలువగలే డింక

కమ్మగ మెక్కును కడుపునిండ

నిన్ను చూచినగాని కన్నుమూయగలేడు

నీవె దై వ మనుచు నిలిచి మ్రొక్కు

నీకు బానిస యయ్యెను నిజము నరుఁడు

కాలమహిమను దెలియంగఁగాదు జగతి

నడిచి గడియారమా! యింక నన్ను నడిపి

కట్టుకొని పొమ్ము పుణ్యమ్ము కరుణగలిగి.

క్షు ర మ ర్ది ని గూ ర్చి :

తల వంచనివీరుండును

కలిగినవాఁడైనగాని ఖలుఁడే యైవన్

పలుమారును దీనముగా

తలవంచును నీకు సరియె ధరలో క్షురకా?

ఆంధ్ర సాహిత్య పరిషత్తు (రిజిస్టర్డ్)

కాకినాడ

అ డ్యు లు :

విమర్శకాగ్రేసర, ఐతిహాసికసమ్రాట్

శ్రీ బండారు తమ్మయ్యగారు.

ప్రధాన కార్యదర్శి, శోశాధికారి :

“అభినవభోజి”

శ్రీ దంటు భాస్కర రావుగారు.

సహాయ కార్యదర్శి :

కవిశిరోమణి, ఉభయభాషాప్రవీణ (A)

శ్రీ దువ్వూరి సూర్యనారాయణశాస్త్రిగారు.

కార్యనిర్వాహక సభ్యులు :

1. శ్రీ కోకా శివనాథ శాస్త్రిగారు
2. బాలన్యూర, శ్రీ వారణాసి సుప్రసిద్ధాణ్య శాస్త్రిగారు
3. భాషాప్రవీణ, వ్యాకరణ నిద్యాప్రవీణ
శ్రీ చిలుకూరి పాపయ్య శాస్త్రిగారు
4. కవిమూర్ఖన్య, ప్రౌఢకవితచంద్రి, కవికంఠీరవ, బ్రాహ్మీభూషణ
శ్రీ కాకరపర్తి కృష్ణ శాస్త్రిగారు
5. శ్రీ జయంతి బుచ్చి రామశర్మగారు
6. శ్రీ దామెర రాజశోపాల రావుగారు, బి. ఏ.
7. శ్రీ వేదుల రామచంద్రకీర్తిగారు, ఎమ్. ఏ. (ఆనర్సు)
8. సాహిత్యవిద్యాప్రవీణ, ఉభయభాషాప్రవీణ
9. శ్రీ వోలేటి వెంకటసుబ్బారాయ శాస్త్రిగారు
10. శ్రీ కావలి శ్రీ రామమూర్తిగారు, బి. ఏ., బి. ఎల్.
11. శ్రీ నరసింహదేవగ కృష్ణ శాస్త్రిగారు
చిరువోలు వెంకట రామమూర్తిగారు.

శ్రీ సూర్య రాయాంధ్ర నిఘంటువు

♦ 1	సంపుటము	15-00
♦ 2	,,	15-00
3	,,	15-00
4	,,	15-00
5	,,	15-00
6	,,	15-00
7	,,	15-00

♦ వునర్కూదితముగా నున్నవి.

Note : 7 వ సంపుటానుబంధము (శ, ష, స, హ) లు కూడ నిక
3 మాసములలో ముద్రితములు గాగలవు.

Prof. K. Krishna Rao
No. 1, ...
HYDRABAD

ప్రతులకు :

అంధ్ర సాహిత్య పరిషత్

రామారావుపేట

కాకినాడ

Edited by K. Krishnasastry.

Published by Andhra Sahitya Parishat &

Printed by J. Bhaskara Rao

at Republic Power Press, Main Road, Kakinada.

